

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2020. március – XIX. évfolyam 3. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájjá:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Hol vagyok
otthon? **2**
Cserna Csaba jegyzete

Passió **3**
Devecsery László verse

Egy emlékezetes
március 15-e **4**
Gerencsér Zsolt írása

Petőfi Sándor
Szibériában **6**
*Tusnády László
Armando Lucifero eposzáról*

A zene
hullámhosszán **11**
*Petrozsényi Nagy Pál
elbeszélése*

Oresztész **15**
*Németh István Péter
Papp Árpád verséről*

A lélek
nyomában **20**
*Varga Domokos György
készülő kettőskönyvéből*

MÁRCIUS 15.

Ország László elektrográfija

CSERNA CSABA

Hol vagyok otthon?

Mert minél távolabb vagyunk az otthonunktól, annál többet gondolunk rá.

Louis de Saint-Marché

Egyszer választás elé állított a német bürokrácia, le kellett volna mondanom az állampolgárságról, hogy megkapjam a németet. Lemondani az odahazáról, elporladt őseimről? Azokról a magyarokról, akik csontjaikból raktak védőfalat, vériük sarából vályog-sáncokat (Jékely Zoltán) – ezzel védve Európát is? Hunyadiról, Rákócziról, Petőfiről? Tagadtam volna meg 100 éve megcsontkított hazámat? Feladtam volna itthon sokszor megtagadott, határon túli, őshazájában államilag idegennek nevezett több millió testvéremet? Tehetséges, szellemi lövészárókban fürdő, szeretett itthoni hatókreimem? Cserében lehettem volna német választópolgár azok között, akik azt sem tudják, hogy délben miért harangoznak? Lehetetlent kértek tőlem. A hivatal packázása ellenére, kitartó makacsságom és az EU tagság végül kitért a kaput: feltétel nélkül a tehetséges, szorgalmas és törvénytisztelő németiség tagja lehettem. Danke schön.

De még így sem leltem otthonra második hazámban; hiányát enyhítette a nyugalom, a kiszámíthatóság, a becsületesen elvégzett munka anyagi és erkölcsi megbecsülése. Ennek ellenére német földön is sikerült megőriznünk a családi tűzhely melegét, az otthoni közösségek mintájára széttartó honfitársaink között igaz barátokra is leltünk, de a 30 év alatt sohasem éreztük, hogy otthon vagyunk. Udvariisan távolságtartó vendéglátóink hol finoman és kedvesen, hol durván, illetve fegyelmzően, időről időre eszünkbe juttatták hovatarozásunkat. Furcsa módon éppen ezek a fájdalmas hábtatmadások segítettek át a holtponatokon.

Magukhoz öleltek gyerekkori emlékeim: a kaposvári otthon melegsége, az enyingi játszótársak, a későbbi iskolatársak. Szigorú édesanyám féltő pillantása, a vasárnapi református énekek szelíd tekintetű édesapámmal. Pécsi nagyszüleim gyengéd szeretete, a fehervári középiskola. Majd az egyetemi évek, a boldog házasság, és életem legszebb ajándéka, egy csodálatos fiú.

Harminc éve élek külföldön. Komoly felelősség terhel abban, hogy magammal vittem a családomat. Azt gondoltam, alapvető változás történik életünkben. – Igen, megszabadultunk az államvezérelt hazugságoktól, a sanda szorongásoktól, és legkreatívabb, dolgozó éveinkben nem kellett garaszkodnunk. Magyarok maradhattunk itt is. Mégis csalódnom kellett. Ha magunkban nem is, a nagyra tartott és tisztelt német demokráciában, szellemiségben bizony megingott a bizodalunk.

A jakobinus, bolsevik és náci önkényuralmat könyvből ismerő nyugati 68-as nemzedék, tanárok, újságírók, politikusok tevékenysége folytán alig észrevehetően elhintették Németországban a hitetlenség, az öngyűlölet és a véget nem érő büntudat magvait.

Habár megalkották az európai országok szövetségét, annak alkotmányából kihagyták a keresztény alapokat, eltűnőben van az egészséges nemzeti önazonosság, folyamatban van a nemi identitás kiherélése, és megindult az európai őslakosság idegen kultúrájú és vallású, megélhetési bevándorlókkal történő szervezett lecserélése. Mintha a régi és új gyarmatosító országok bűneiért az utódoknak kellene vezekelni, heted-ízigen. Csak ezt már nem Isten akarja. Akik ezt szervezik, azoknak a kilétét homály fedi. Aki pedig meg akarná nevezni őket, arra rásütik, hogy összeesküvés-elméleteket fabrikál, sőt üldözési mániája van.

Ország László elektrográfija

Az európai közös kultúra hármasszögéből a keresztény etika alig pislákol, a görög filozófia keveseké, a római jog talán még tartja magát.

Újra egy kifinomult hazugságban élünk. Azok a személyek és országok, akiknek az internacionalista fősodortól eltérő a politikai véleményük, naponta megkaphatják a homofób, ki-

rekesztő, populista, nacionalista, szélsőjobboldali vagy antiszemita jelzést, vagyis a karaktergyilkos, a többségből kizáró és kiátkozó bélyeget. Aki csöndben van, az elégedélhet az istentelen, viszonylagos jólétében, és elveszítve veszélyérzetét, hagyja, hogy a vágóhídra tereljék. Gyermekai és unokái – ha egyáltalán lesznek – nem fogják emlékét áldani.

Devecsery László

Passió

A szentmise véget ért...
 Trattatta Távolról, halkán.
 ...menjetekek békével!
 Trattattaa... Közelebb.
 Szemek. Szemek. Szemek. Szemek.
 Trattattattata. Egyre közelebb. Rémuült,
 rémuült szemek.
 Trattatta-trattattata.
 Mind közelebb.
 Félelem. Félelem. Félelem.
 Halált kereső tekintetek.
 A templom falán átnéző szemek.
 Félelem-szemek.
 Rémuült-szemek.
 Szemek. Szemek.
 Szemek. SZEMEK.
 Kitágult pupillák.
 Halálra tágultak.
 S a fejek felett még ott zeng, visszhangzik:
 – Menjetekek békével!
 Békével...vel...vel...
 Trattatta, trattatta...
 S a fejek felett már ott zúg a trattattata...
 a trattattata... a tra...
 Lapulnának önmaguk félelmébe,
 rejtőznének a megváltó halálba,
 de nem a félő félelembe,
 mert trattatata...ta...
 és még és még és még közelebb,
 és dobhártyád repedne szét,
 hát füledre szorítod a kezed,
 üldözött félelemmel nézel,
 s valami-valami-valami meleg
 csordogál az ujjaid között.
 Rémuültten rezzensz.
 Kezeden stigmát érzel. Nézel.
 Végigcsorog, végig,
 végigcsorog, csorog, csorog a...
 Trattattata-ta-ta-ta-ta
 dobol halántékodon.
 A szentély félhomályos
 gyertyafényében a vérre gondolsz.
 Csorog, csorog, csorog.
 Ratatata. Ezt hallod.
 Ezt féled hallani.

Látomások és kényszerképzetek
 villódnak minden idegszáladon, mert
 trattatata és ratatata...
 és csorog és csorog...
 és látomások... és kényszerképzetek...
 és sebesültek és halottak
 és templom és vér és halál
 és menjetekek békével.
 Békével. Amikor háborúval jönnek?
 Békével. Háborúval.
 Bé-ké-vel-hábo-rú-val,
 Bé-ké-vel-trattattata,
 há-bo-rú-val-ra-ta-ta-ta-ta
 A koponyák hegyén a megfeszítettek.
 Menjetekek békével!
 Az Úr békéje legyen veletek!
 Veletek. Velünk. Mindenkiel.
 A látomás véget...
 véget... véget...ért.
 A templom padjaiban lapuló félelem.
 Mozdulatlan élet.
 Nem mozdul, mert élni akar.
 S azok odakint? Kint... kint... kint.
 Kik ők ...és mit akarnak?
 Trattatata a torony körül
 és remeg és remeg az Isten háza
 és remegnek e házban az emberek.
 Trattattatata – aztán távolra húz.
 Trattatta – aztán elmegy.
 A harmadik még fenyeget: trattattata-
 ta-ta-ta... és a harmadik is elrepül... el...el...elrepül.
 A csend nem hihető.
 A némaság hihetetlen.
 Lassan e-mel-ked-nek-a-fe-jek.
 Egymást kereső tekintetek.
 Szemek. Szemek. Szemek.
 Kérdések a szemekben.
 Kérdések... Kér-dé-sek.
 A szentmise véget ért.
 A félelem is?
 Menjetekek békével!
 Békével?
 Mindenki feláll.
 Az Úr békéje legyen: veletek.

GERENCSÉR ZSOLT

Egy emlékezetes március 15-e

Tallózás a világsajtóból, anno 1920

Részlet patinás koronázóvárosunk napilapjának tudósításából: „Pozsony főterén lelkes sokaság éltette a vértelen forradalom és a győzedelmes szabadságharc feledhetetlen hőseit. A vármegye és az egész felvidéki tartomány képviselői megkoszorúzták a szabadságharcos emlékművet, és a megemlékezők virágokat helyeztek el a háború két megtevesztett áldozata, az 1848 októberében kivégzett két fiatal, Viliam Šulek és Karol Holuby emléktáblájánál.” A megemlékezésen Vladislav Vengerics főispán többek között kiemelte: „Ha a bécsi udvari körök kicsit is előrelátóbbak lettek volna, akkor a békés és hosszú távon gyümölcsöző megegyezés politikáját követik. De rövidlátó érdekeik miatt inkább egymásra hergelték tartományunk nemzetiségeit. Emiatt aztán nemcsak védtelen, elbolondított fiatal alattvalókat, de saját koronájukat is elveszítették”...

Kassán ifj. Kilvinger Károly polgármester köszöntötte az egybegyűlteket. Beszédében kihangsúlyozta: „Apáink, nagyapáink társak voltak a bajban, majd testvériesen osztoztak a munkában, de cseppet sem bánom, hogy nekünk »már csak« a béke megérdemelt nyugalma maradt. (...) A múlt történéseit nem feledhetjük, azok tanulságait levonva pedig megállapíthatjuk: a keletkező vélt vagy valós sérelmeket nem takargatni, a kialakult sebeket nem kapargatni, hanem idejében gyógyítani kell.” (Felvidéki Napló, Pozsony)

A távol-keleti szigetország lapja lelkes vezércikkben üdvözli hazánkat, a Kárpáti Uniót (sic!).

„A japán császári palota külső, nyugati bástyáján, a Halhatatlanok Udvarán, hét löveg tíz sortűzével emlékeztek arra, hogy hét évtizeddel ezelőtt, ezen a napon, 1850. március 15-én alakították meg a Dunamenti Államszövetséget, melynek alapító tagállamai (Kárpátia, Szerbia, Horvátország) mellé azóta Ausztria, Oláhország és Bulgária is csatlakozott. A mai kornak is példaértékű politikai egyezség szinte egy csapásra megoldotta a sokáig csak mint puskaporos hordónak mondott balkáni térség tarthatatlan helyzetét...”, emlékeztette olvasóit az országos hírforrás. (Yomiuri Shinbun, Tokió)

„Belgrádban tízezrek előtt tartották megemlékezést a szabadságharc elesett mártírjainak tiszteletére”, adja hírül a Srpski Danas. A szerb nemzetgyűlés ünnepi ülésén felszólalt Szerbia államelnöke, a Dunai Államszövetség soros vezetője, Vuk Milutinovics. A lap teljes terjedelmében közli az emelkedett beszédet, melyben többek között elhangzott, hogy: „Rokoni kötelék fűz össze bennünket, bár történelmünk nem volt mentes a testvérháborúktól sem. Volt idő, amikor minket csak rác farkasokként emlegettek... Természetesen büszkéek vagyunk múltunkra, de még büszkébbek lehetünk jele-

nünkre, mert képesek voltunk felismerni tévedéseinket.” A továbbiakban Milutinovics elnök hosszan méltatta Kárpátia és Szerbia múlt századi államférfiait, akik kellő tapintattal, de a szükséges éleslátással „addig-addig kormányozták hajóikat a megbékélést jelentő Duna vizén, míg végre kölcsönös megbecsülésre letek az egyetértés kötőjében.” Végezetül az államelnök megemlékezett: „Immár hetven esztendeje élünk békében. Ez a néhány évtized sokkal többet adott nekünk, itt élőknek, mint az azt megelőző hét évszázad, mely a hazudozásról, az egymás ellen való kijátszásról és hol a török porta, hol pedig a bécsi udvar feltétlen kiszolgálásáról szólt!” (Srpski Danas, Belgrád)

A nagy múltú angol napilap vezető híreinek élén jelenti: „Az előzetes egyeztetéseknek megfelelően ma hivatalos látogatásra hazánkba érkezik Mosoni László, Kárpátia kormányzóhelyettese. Fogadására a fellobogózott kikötőbe vonul a brit vezető elit, élén sir Archibald Backfort-Hewitt miniszterelnökkel. Az ifjú magyar politikus tiszteletére holnap díszebédat ad Ófelsége V. György király. A mintegy ötnaposra tervezett látogatáson szó esik majd a két ország kapcsolatainak elmélyítéséről, megbeszéléseket folytatnak kölcsönös gazdaságélénkítő beruházásokról, és várhatóan további kétoldali kereskedelmi szerződések aláírására is sor kerül.”

„Ezek után”, zárja a tudósítás, „Mosoni László kormányzóhelyettes nagy hatótávolságú parancsnoki cirkálóján a távoli Philadelphiába utazik, ahol az Amerikai Egyesült Nemzetek tanácskozásán fog felszólalni.” (The Times, London)

„Hála és köszönet a hősöknek, akik vérüket, legdrágább kincsüket, életüket adták Bulgária szabadságért”, hangsúlyozta ünnepi köszöntőjében a kormányközeli napilap szerint Dimitar Hrisztov Donceev, bolgár államelnök. „Hazánkat az egymással vetélkedő orosz »segélyhadak« és a szultáni sáskarajok pusztították, ám a Dunai Államszövetség hathatós segítségének köszönhetően mindez már a múlté, Bulgária végérvényesen felszabadult. A több évszázados török basáskodás nyomait nem könnyű eltüntetni, de győzi népünk szorgalma és életeréje. A vérontó háborút már megnyertük, most meg kell teremtenünk a gyümölcsöző békét”, szögezte le Donceev elnök.

(Istina, Szófia)

„Párizs népe rendkívüli hólapátolással, de bizakodva kezdte a napot”, tudósít a svájci napilap. „A szeszélyes időjárás nem várt hideggel és napok óta tartó kíméletlen havazással sújtotta a háborúba sodródott Franciaország északi részét. (...) A már hat esztendeje tartó barbár öldöklés mindkét harcoló felet, franciát és németet egyaránt ki-

merített. A süvöltő gránátok után ma a gyilkos fagy szedi áldozatait. Vajon mikor lesz már e szenvedésteli időszaknak vége?

Reggel óta élénk forgalom figyelhető meg Kárpátia párizsi nagykövetségén, ahol egyik küldöttség váltja a másikat. Az udvaron sátrakat állítanak, mozgókonyhákat helyeznek üzembe (a XVIII. századi épületegyüttes nagyobbik, déli szárnyát már eddig is kórházként használva francia és német sebesültek százait ápolják).

Meg nem erősített értesülések szerint Lehotai Csongor nagykövet még ma fogadja a francia nagyvezérkar képviselőit és a német katonai attasét. (...)

Vajon az éjfélről életbe léptetett fegyverszünet tartós lesz, és elvezet majd a mihamarabbi békekötéshez, vagy mindez csak átmeneti enyhület az Európa északi fele fölött örvénylő pokol forgatagában? Egyelőre csak találgathatunk, ugyanakkor reméljük a legjobbakat. Titkon ezt reméli ma minden francia, minden európai, az egész világ...”

(Le Courier, Genf)

A felöltőkön a magyaros kokárda virít, a hölgyek kezében nemzetiszín szalaggal átkötött virágcsokor...

„Fellobogózott házak, rügyező fák, zölden zsendülő határ. Az emberek egészségesek, egymást és a hősokeket éltetik. Ilyen ma hazánk, a boldog, megelégedett Horvátország, melynek székhelyére a szomszédos Szlovéniából és Muraközéből is érkezett egy-egy meghívott küldöttség, hogy együtt ünnepeljenek velünk ezen felemelő órákban. (...) A Szabadság téren hullámozó sokaság először a nemzeti himnuszot énekelte, majd meghallgatta Marko Bosics, a nemzetgyűlés korelnökének ünnepi szavait, végül hagyományosan elhelyezte a köszönet virágait és az emlékezés koszorúit Knézics Károly, '48–49-es tábornok, Horvátország harminckét évvel ezelőtt elhunyt államfőjének lovas szobránál.”

(Glas Hrvatska, Zágráb)

„A cseh koronatanács ma ünnepélyes keretek közötti jelenteti be csatlakozási kérelmét a Dunai Államszövetséghez. Ezen jeles esemény alkalmából szoboravatás is történik majd a cseh fővárosban. Minderről rendkívüli, esti tudósításunkban részletesen beszámolunk”, ígéri a fővárosi napilap. (Lidové Noviny, Prága)

A vezető spanyol napilap tudósítója Budapestről jelenti:

„A főváros valamennyi hivatali épületén, de sok lakóházon, üzleten is a szabadságharc farkasfogas-lángnyelven hadilobogója látható. Talán az évszakhoz képest kifejezetten enyhe, kellemes időnek is köszönhető, hogy rengeteg ember tartózkodik az utcákon, és aki csak teheti, a várba tart... Nincs lökdösődés, tolakodás, még csak hangos szavakat sem hallani. Mindenütt vidám, örömet sugárzó arcok, derűs tekintetek. A felöltőkön a magyaros kokárda virít, a hölgyek kezében nemzetiszín szalaggal átkötött virágcsokor...”

A vár északkeleti falszorosánál tovább nem jutok, akkora a tömeg, hogy képtelenség beljebb menni. Megállok. Velem szemben, kissé távolabb Savoyai Jenő herceg szobra, azon túl a palota nemrég felújított főbejárata, hátam mögött a Duna. Körülöttem az emberek csendesen beszélgetnek. A kisebb gyermekek szüleik karján nézelődnek. Mellettem egy lányka az édesapja vállára hajtja a fejét...

Harang kondul. Tovazengő intésére válaszul a város megannyi templomának harangja is megszólal, egyre több helyről kong, zeng föl a harangszó. A Mátyás-templomban hamarosan véget ér a szentmise. Ezt jelzi a nagyharang döndülése, s a többi rá, érchangján ezért felel... Zúg-bong a vár a harangok hatalmas, égbe törő sóhajtásaitól. Hogy fér el ennyi hang a levegőben!? Már engem is körülölel, bennem is reng, dübörög, örvénylik a lélekengető kórus...

Mindez meddig tart (percek?, negyedórák?), nem tudom. Ám hiába csitul, majd hal el a zúgás, a mellkast szorító, feszítő érzés nem lohad... Távoli kopogás zaja hallik. Mint amikor kitörni készül a májusi zápor, és az első esőcseppek odacsapódnak a földhöz. Pillantok az égre, a kék selyemkárpiton sehol egy felhő, egy sötétlő folt, amiből bármi is eshetne. Utóbb meg mintha kavicsok vagy nagyobbacska csontgolyók pattognának szerteszét a köveken: dobpergés!... A fokozódó zizegés, ropogás szüneteiben lépések erősödő nesze. Ütemet vernek egy közeledő menetnek. A fülelő embertömeg némán nyílik szét...

A Szent Korona érkezik. Úton a Mátyás-templomból, vissza »szolgálati helye«, az Országház épülete felé. A nem mindennapi csapatot hegyesre húzott bajszú főtiszt vezeti, mögötte gyermekarcú dobos diktálja a lépésszámot. Aztán néhány alabárdos honvéd koronaőr következik, majd szálfegyvernélküliek... Szálfatermetű mindahány... fehér palástú jegenyék, vállukon faragott hordtámasz, annak tetején foglal helyet az égi hatalmi jelvény...

Az őrpáncsnok kivont kardján végigszalad a fény, fölcillan a magasba ívelő alabárdok fémes félholdjain, majd még magasabbra hág, és mintha fölrobbanna a fejünk fölött... de nem, nincs robbanás, nincs más hang, mint a dob szavának ünnepélyes perdülése, a díszőrök csizmáinak kimért kopogása, és valami különös, mindezzel összhangban liktető érzés: hangosan ver a szívem...

Mintha a nap szállott volna alá, ragyogó világosság sugározza a menetet. Ez tükröződik vissza a mennyei ékszer drágaköveim, az aranyfonatokkal ékes pántokon, sorsfényesítette igazgyöngyökön. Tetején csillog, aranylik a megdőlt, de soha meg nem roppanó kereszt... Nem, nem is rajta, belőle tündöklök a nap, és mindenütt, amerre elhalad, amerre ellebeg, mindenütt térdel a nép.” (La Voz de España, Madrid)

Budapest. A Pílvax kávéház és étterem történelmi képe. A vezető szalag Budapest V. kerületében a Belvárosban, a Pílvax ház 3. sz. alatti Pílvax utcán, 48-49-ből.

TUSNÁDY LÁSZLÓ

Petőfi Sándor

Szibériában

Armando Lucifero eposzáról

Velünk maradt

Húsz évvel ezelőtt jelent meg magyarul Hárs Ernő fordításában Armando Lucifero *Petőfi Sándor Szibériában* című eposza. Akkor nagy költőnk halálának a százötvenedik évfordulójára emlékeztünk. Az elsuhant két évtized alatt (és már korábban is) furcsa erővonalak gyűrűztek Petőfi neve körül, ezért érthetetlen az a közöny, amely ezt a könyvet körülveszi.

Az olasz eredeti mű száznegyvenegy évvel ezelőtt született. A csendkövületről maga a költő, Armando Lucifero is tehet. Oly kérdést vetett fel, amelyről leírta, hogy csak szóbeszédből ismeri. Miért választotta mégis ezt a témát? Mondanivalója igényelte ezt a bizonytalan adatot, tisztázatlan költői sorsot. Petőfi eltűnt döbbenes tény volt, de magával hozta azt a reményt, mely szerint költőnk valahol él, a legnagyobb valószínűséggel Szibériában. Másik ága is volt ennek a reménynek, mégpedig az, hogy a szittyós vad mocsárban sikerült a költőnek elrejtőznie, és bujkálásra kényszerült, tehát él, küldetését valamikor folytathatja.

Csak az a kérdés, hogy akkor és akár most is hűségesek vagyunk-e szellemiségükhöz...

Csárdákban, vendégfogadókban és egyéb helyeken ott volt Kossuth és Petőfi „rögtönzött” arcképe. A rendőri elfogatási parancsok is árulkodnak arról, hogy a keresett személy kapcsán több adatuk volt a rend képviselőinek, mint amennyi az ilyen jellegű körözvényekből kiderül. A zalai rendőröknek „tudniuk kellett”, hogy Kossuth személyében egy „kopaszodó” felforgatót – hazaárulót kell keresniük. A megalázás volt a cél, a furcsa adatok nem a tájékozatlanságot fejezik ki. Szó sincs arról, hogy a korabeli „bűnüldözők” nem tudták, hogy Kossuth keleti irányban távozott.

A baj vele is az volt, mint Petőfivel: valójában nem távozott el. Élve és halva mindketten jelen vannak ma is. Csak az a kérdés, hogy akkor és akár most is hűségesek vagyunk-e szellemiségükhöz, és mennyire tudjuk követni azoknak a mesterkedéseit, akik nap mint nap igyekeznek megsérteni legnagyobbjaink emberi méltóságát. Pedig nem velük van igazán bajuk, hanem velünk: félelmet akarnak kelteni bennünk azzal, hogy legnagyobb kincseink is délibábszerűen szertefoszlanak.

Ha bűnöző, hát legyen valóban az! Egy nemzet megalázásának ez az egyik pokoli módszere. Az üldözött tudta, hogy úgy bánnak majd vele, mint a legelvetemültebb gonosztevővel. Sőt a segítőt is magával sodorta. Közismert Madách Imre sorsa: menekülőt rejtegetett, ezért börtönbe került. Vachott Sándor Sárosy Gyulát igyekezett megmenteni üldözötől, ezért ítélték szabadságvesztésre. Beleőrült abba, amit át kellett élnie. Sárosy Gyula sikeres, elismert költő volt a szabadságharc idején. 1855-ben már alkalma volt arra, hogy visszatérjen a „rendes kerékvágásba”, pontosabban szólva, költészetének éljen, de ekkor már olvasói lettek hűtlenek hozzá. Lám, a szalmaláng! Arany János is ebben látta minden bajunk egyik forrását. Lobogás és meghasonlás. Erre a sorsra ítéltetett Petőfi is? Vannak, akik ezt elhiszik, és ebbe a gondolatba beleélik magukat most is.

Az olasz irodalomban ennek szomorú „gyakorlata” van régóta. Torquato Tasso a legnagyobb keresztény hőseposzt írta. Ám uralkodóhercege örültnek tekintette, minősítette, és ez a bélyeg épp elég volt ahhoz, hogy emberi méltóságát elveszítse. A lángész legalább annyi kegyeletet érdemel, mint amennyi bárkinek jár. Aki azon mesterkedik, hogy a „tudományos hitelenség érdekében” ezt a ragyogást tompítani kell, az bünt követ el szellemiségünk ellen. Petőfi húszévesen dicső névről álmodott, és leginkább attól tartott, hogy kizökken a világ körülötte, és önbecsülésétől megfosztva, a félhomályos szürkésébe hull. A túlélők vergődtek a mindent elnyelni akaró pokolbugyrokban, de az üstökös-létűeknek a fönségéhez nem jut el azoknak az eget gyalázó hullámverése, felszökellése, feltarajlása, akik pusztítani akarják kincseinket. Kálvária, Golgota, pokoli sötétség, földi kárhozat várt az ártatlanokra, hősökre, de a fényt az égről nem lehetett eltüntetni.

Kik látták a csodát

Kik látták a csodát, mindent elhittek róla, csak azt nem, hogy egész itteni léte, valója tündérálmom csupán. Nem hitték el, hogy a költő, ki világunk mélységeit, annak titkait új látás alapján tárta eléjük, meghalt: huszonhat évesen sírba hanyatlott. Ennyi lett az egész küldetése, ennyi, csak ennyi!

Kik látták a csodát, részesültek abban a nagyszerű élményben, hogy ők a szabadság korának a gyermekei. Hősök! A világ nagy ünnepének alakítói, rendezői. Mi várt rájuk? Világos után besorozottakként büntetőosztagok hosszú sorában meneteltek Itália felé, hogy ott a véres kezű hatalmon lévők „igazát”

képviseljük, védjük, biztosítsák, és a zsarátnokként felvilágító szabadság fényére éj-bakacsint vonjanak.

Korán elhunyt költőnk kevésbé ismert verseként jelent meg „A Tisza” a *Vasárnapi Újságban* – 1854-ben. Ugyanebben az évben látott napvilágot Gyulai Pál Petőfiről szóló tanulmánya. Tehát a név elhallgatása különös lehet a számunkra, hiszen nem volt tilos az említése. Miért volt ez a név nélküli közlés? A névnél többet fejezett ki ez a tragikus, nyelvi „azonosító jel”.

A miénktől nagyon eltérő kiterjedésbe – dimenzióba kell átlépnünk, ha annak a rendkívüli, egyedüli kornak az embeivel akarunk találkozni. Petőfi Sándor halálakor – temetésekor nem zokogott, nem csilingelt a lélekharang. Lám, az mégis felcsendült egyik (ma már) nagyon ismert verse kapcsán. Mi mást gondolhatnánk „A Tisza” név nélküli közlését látva? A mai ember ezt eleve így fogja fel, így követi, mert iskolában ezt tanulta. Ám *in illo tempore* – „ama időben” nem az iskolában tanulták az emberek Petőfi verseit. Tavaszi szellő súgta a fülükbe szerelmes dalait. Szelíd holdsugár vonzotta őket a legnagyobb ábrándvilágába. Zúgás, üvöltés, mennydörgés és villámlás röpítette őket a leghősibb, emberhez legméltóbb küzdelembe. Alig ismerték akkor ezt a gyönyörű tájverset. Lehet, hogy csak ürügy volt ez az újraközlés, ez a csillaggal jelzett tájékoztatás? Valószínűnek tartom. Ide nem illő, túl mai – fura szóval élve, valami „szűrőpróba” lehetett a „korán elhunyt” emlegetése. „A Tisza” hullámain tündértáncot járó fények a legnagyobb titokba kívántak bevilágítani: „*Mi lett nagy költőnkkel? Valóban elnyelte őt a jövőnköt fenyegető feneketlen sír?*”

Petőfi lángelméjében az ellentétek vihara kavargott. Bántotta az a gondolat, hogy „*ágyban, párnák közt*” hal meg. A lángész tartott a dicstelen haláltól, mert nagyot, főségeset, hőroszít álmodott magának, és ez által nemzetének megmaradást. Tudta, hogy dicső neve így él majd örökké. Nem akart olyan

virág lenni, melyet titkos féreg foga rág. *A sivatag koronája*, ez egyik versének a címe. Ez a tölgyfa sorsát mutatja be. Petőfi tudja, hogy az rendkívüli. Ezért kérdezi aggódva: „*E hőst mi fogja most eldönteni? / Önnön keblének hitvány férgel!*” A vihar megsajnálja a tölgyfát: villámával égeti porrá.

Sartre egyik hőse keserves kínokat szenvedett el, de titkát nem árulta el hóhérainak. Röpké ideje van már csak hátra, abban szeretne megszabadulni a további szenvedésektől, ezért rögtönzött, hamis adatot közöl társai tartózkodási helyéről. Társait így juttatja hóhérkézre. Minden hősiessége, szenvedése hiábavaló volt. Ez lenne Petőfi sorsa is?

Eposzok földjén eposz született Petőfiről

Egy eposznak oly művészi szerkezete van, amely a fenti bizonyodalmakat nem viselné el. Ebből következik, hogy a sokféle lehetőségből Armando Lucifero csak egyet ragadott ki, és azt is a saját alkotói céljainak megfelelően adta elő. Ezért kell tisztázni, hogy mi volt az oka ennek a megközelítésnek. Petőfi esetében sohasem lehet közönyös az ember, és óhatatlanul az igazságkeresésre kell gondolnunk. Az olasz költő menti az a körülmény, mely alap emberi jog: saját munkánkkal szabadon rendelkezünk.

Jókai Mór is gondolt arra, hogy Petőfi aggastyánként szi-bériai ólombányában senyved. Erzsébet királyné Petőfi rajongója volt, Habsburg Rudolf pedig nem volt közönyös a magyar ügyek (dolgok) iránt. A bécsi udvar mozgalmas élete cáfolja azt a hiedelmet, amely szerint annak érdeke volt Petőfi „befagyasztása” – halálának következetes hangsúlyozása. Heydte jelentéséről csak a bennfentesek tudtak, s idővel semmi érdekük sem fűződött ahhoz, hogy azt nem lehetett volna fölül-

vizsgálni. Még hatalmi érdeket is szolgált volna annak a bizonyítása, hogy az üstököszerű költő tehetsége ellobbant, a test él, de a lélek nem az, mint ami volt egykoron. Mindez az elképzelés épp a nemesi körökben tartotta magát, és a bizonyítása nem kevesebb hozadékkal járt volna, mint azzal, hogy a messianisztikus költő is kiforrja magát, elveszti ifjúsága varázsát, és nyugodjunk bele abba, hogy a világszabadság csak álmainkban létezik.

A „Fényt hozó” – Lucifero olasz költő nem rágyoghatott

Az elmének ezt a nem ünnepi józanodását élték át az olaszok abban az időben, amelyben Armando Lucifero a legérzékenyebb lélekkel csodálkozott rá a világra. Vajda János, Vadnay Károly még az ő születése előtt „besorozott” katona volt Itáliában. A hozzájuk hasonló sorsú magyarok sokan voltak, ám életük történetét, annak legfontosabb adatait is eltemette az idő. Maradt a szájhagyomány: a meghasonlott szabadsághős. Ezt alaposan ismerte Armado Lucifero, valójában a saját tündérművét mondja el Petőfi kapcsán, ez a nagy azonosulás költőnk varázsának azt a titkát mutatja meg, amelyet csodálni lehet, de igazán megfejteni lehetetlen, mert ha valamikor sikerül megismernünk az anyagi világ minden titkát, még akkor is marad egy nagy titok számunkra: az emberi tehetség rejtélye.

Magyar költőkről idegen ajkúak írtak verseket. Nem véletlen, hogy ezen a téren Petőfi Sándor áll az első helyen. Az olasz Alearo Aleari (1812–1878) *A hét katona* című versében Petőfi apoteózisát zengi. (Rónai Mihály András *Nyolc évszázad olasz költészete* című kötetében szerepel a Petőfiről szóló rész.) A vers születési ideje 1861. Arany János *Emlények* című remekét 1855 júniusában vetette papírra. Aleari gróf volt, Armando Lucifero az olasz királyi házzal állt rokonságban. Miért lelkesedtek Petőfiért? Egyszerűen azért, mert nagyon okosak voltak, és látták azt előre, hogy a szabadságot hirdető köztársaságiakra is ugyanaz a sors vár, mint a királyokra: a szürke eminenciások veszik át a hatalmat.

A két olasz költő esetében a latin múlt üzenetét is hallom. Horatius az ércnél maradandóbb emléket hirdette: ez a legigazibb, legszebb emberi teljesség. A költő emlékműve magasabb, mint a királyi trón. A felvilágosodás észelvősége hozta magával azt, hogy a hétköznapi útvesztőjében bolyongó ember a tudomány nagyjaira is egyedüli tisztelettel tekintett. Így áll a Comói-tó partján *Volta temploma*. Alessandro Volta fizikus nagysága is több, mint a királyi trón. Ugo Foscolo *Sír-émlékek* című remeke árnyalja azt a kérdést, amely a pantheonizáció kapcsán itt felvetődhetne. (Napoleon sírromboló tevékenysége külön elmélkedésre adhatna okot.)

Armando Lucifero a maga teljesebb, tökéletesebb létét örököltette meg Petőfiről szóló látomásában. Számára a szibériai fogság az ossziáni átmenet gyönyörű példája: a csillagmagasságba jutott népre hanyatlás, zuhanás vár. Az a nép nagyobb már úgysem lehet. Elemesztí „a világ kohója”, de a hazájáért változatlanul lobogó lelkű költő ebben a többszörösen reménytelen helyzetben is a fénybe tekint, abba a ragyogásba, amelyet ő hazája és a világ elé tárt.

1882-ben halt meg Garibaldi. Giosuè Carducci, forradalmár-költő (későbbi Nobel-díjas) róla tartott beszédében a magyar honvédet említi és Petőfit...

Fények és a szellem napfogyatkozása

Közel fél évszázaddal ezelőtt volt olyan év, amelyben tizenhétezer különféle könyv jelent meg Olaszországban. Ebből kettő volt magyar. Az egyik Lukács György németből fordított esztétikai műve. Ilyen adat és hasonlók alapján nehéz elképzelni azt, hogy nem volt ez mindig így. Machiavelli megállapította, hogy a keleti népek nyugatra való áramlását, vándorlását a magyarok és a lengyelek állították meg. Ezzel meghatározta azt, hogy Európa léte azon múlik, hogy kontinensünk szíve ép marad-e vagy sem. Az önös, meghasonlott erők talpa alatt elébb-utóbb elpusztulhat az a szív, amely az európai művelődést élteni.

A görög szabadságharc nyugati támogatása valójában annak az összefogásnak a folytatása, amely az iszlám rabigája alól

Ország László elektrográfiája

Spanyolországot megszabadította. Akkor, egy időre szabadok lettünk az iszlámtól, de a belső zsarnokokkal, szabadságunk megfosztóival is gyakran szembe kell néznünk. Ezért következett Görögország után Róma. A szabadságot kedvelő európaiak közös érdeke volt. A kor nagyhatalmait nem zavarta az, hogy felemás megoldás született: Mazzini terve nem valósult meg. A szabadságharcosok megérdemelték volna, hogy hazájuk függetlenségének a kivívása után kezükbe vegyék sorsuk irányítását. Sok minden maradt a régiben. A lapedusai tétel érvényesült: „Mindent azért kell megváltoztatni, hogy semmi se változzon meg.”

Machiavelli a mohácsi vész után egy évvel meghalt. Európa szívét a janicsárok kardja döfte át. Az ennek ellenére élt és dobogott. A kor Európája ennek a tudatában volt: királyi Budáról beszélt akkor is, amikor gyönyörű városunk a félhold hatalma alatt görnyedt.

A francia király több alkalommal is szövetkezett a szultánnal. A „legkeresztényibb” jelző róla még ekkor sem kopott le. Mazzini látta, hogy a lengyel, a magyar és az olasz összefogás képes megszüntetni Európa meghasonlását. Ezért tartotta egyedüli és üdvös megoldásnak a mi forradalmunkat. Azt a csodálatos áramlást ismerte fel benne, amelyben a szabadság fényei úgy ragyoghatnak fel, hogy hatásukra egy új rend születhet meg: a magasabb minőség. Ettől a magasabb minőségtől féltek Európa korabeli urai.

Íme, az ördögi vigyor! A kettős mércének nagyon mély és veszedelmes méregfoga van. Sikerül-e ezt kihúzni azzal a lelkesedéssel, mely a reformkor, az olasz Risorgimento és a többi korabeli európai szabadságmozgalom hőseinek a szívéből áradt? Költők sora zengett erről. Közöttük Petőfi Sándor volt a legnagyobb.

Itália függetlenségét Európa nagyhatalmai támogatták, a miénket nem, mert szerintük Magyarország függetlenségével megbomlott volna az európai egyensúly. Arany László *A déli házbok hőseiben* éneklte meg ezt a kort. Ő is úgy látja, hogy Petőfi álmvilága eltűnt, helyette a nyers és nagyon szürke hétköznapok maradtak.

Hubay Miklós a segesvári csata rejtélye kapcsán megemlíti, hogy vele kapcsolatban tízezer változatot is lehetségesnek tart. Az egyik ilyen változat szerint Petőfi színes, gazdag életművéből a mélypontra zuhant, csalódott túlélő alakja is megjelenik. A költő nagysága magával hozza azt, hogy az ember nem közönyös az ilyen lehetőség iránt.

A téves érvelés

Bővebben kell kifejtennem, hogy hanyatlásunk, esetleges pusztulásunk kapcsán Armando Lucifero érvelését nem fogadjuk el. Viszont az is tény, hogy a történelem nem mindig követi a logikát. A középkori Magyarország Mohácsnál csakugyan elveszett, s ekkor beköltözött a félelem a Kárpát-medencébe. Petőfi leírta azt, hogy nagyságunk „mese talán” (*A hazáról*). Félelmünket oldotta fel egy időre a szabadságharc. Nagyságunk tért volna vissza győzelem esetén.

Nem túlzás-e azt állítani, hogy a kor döntéshozói nagyságunktól féltek? A nagy gyarmatosítók egykori ősi birodalmak népeitől sem féltek. Nagyságunkról tudtak, és ennek az emléket is ki akarták törölni az emlékezetünkéből: dicső múltunk zavarta őket, mert ehhez fogható hírt ők nem értek el.

A Petőfi-eposzban van néhány téves adat, de a húszéves költő fölényesen idéz meg olyan igaz jeleneteket, amelyekről sok nyelvtársunknak fogalma sincs. E nagy ismeret tárházát látva nehéz elhinni, hogy Hunfalvy Pálról ne tudott volna. Arisztotelész világosan elkülöníti a hagyományt és a történelmet. Hunfalvy 1876-ban hagyományunkat sem kímélte. Ennek ellenére Armando Lucifero nagyságunkat a hunokig vezeti vissza. Nem nehéz arra gondolni, hogy korai olvasmány-élményéről lehet szó. Davide Bertolotti 1822-ben jelentette meg az első olasz történelmi regényt. Ennek a címe: *A magyarok benyomulása Itáliába 900-ban*. Ebben a múltunk összekap-

*Nagyságunkról tudtak,
és ennek az emlékét is ki akarták
törölni az emlékezetünkéből...*

csolódik a hunokéval.

Armando Lucifero eposzát a végzetet elfogadó Petőfi szomorú képével zárja. Fényhozó olasz búcsúztatja így legnagyobb példaképét. Itt már saját sorsával néz szembe. Rajongása, lelkesedése, tehetsége a legnagyobb előd követésére tette volna alkalmassá. Ám azt 1878-ban világosan kellett látnia, hogy csak álom – megvalósítása végképp lehetetlen.

Erre jó a furcsa, idegen szemmel való látás: mi meghódítottuk ezt a földet – tőlünk is elhódítják, megszerzik mások. Ám ilyen logikát Petőfi sohasem fogadhatott volna el, mert akkor nem lett volna Petőfi.

A latinok lassan-lassan morzsolták fel az ellenálló idegenek erejét, hatalmát. Az etruszkok biztosra vették, hogy nekik tizenkét saeculum adatott meg. Úgy is lett. A történelmi vészjóslatokat az ördög súgja az emberek fülébe. A görögök sem éltek örökké azon a helyen, ahol művelődésük hatalmasra nőtt. 476 után majdnem másfél ezer évig egységes Itália nem létezett, de valamilyen nehezen megnevezhető élt abban a népben, amely az egységes Olaszországot megteremtette.

Danté nem nyugodott abba bele, hogy törpe hatalmaskodók vívtak olykor testvérháborút olasz földön. Vittorio Alfieri, a lángelkű költő, drámaíró „atyánknak” nevezte őt. Firenze urai nagy száműzöttjük földi maradványait hiába akarták elvitetni Ravennából. Igyekezetük meghiúsult. Évszázadokig senki sem sejtette, hogy a Sommo Poeta hol alussza örök álmát. Majd amikor rábukkantak, a költő csontjait tanulmányozták, és egy kápolnában helyezték el. A koporsóban talált port hat borítékba helyezték el. Ezeket lezárták. Néhány boríték elveszett. Majd idővel előkerült...

„Micsoda kegyelestetés!” – mondaná az ember. Az ereklyék kultusza a katolikus egyházban van meg. Ez a tisztelet különösen a keresztes háborúk idején erősödött fel. Ám ezen a téren a művészek, tudósok sírját nem mindig az a tisztelet illeti meg, amely járna nekik. Születésének centenáriumán, 1953-ban Csontváry Kosztka Tivadar földi maradványait kihantolták eredeti helyéről, és „közös sírnak adták”. Száz évvel ezelőtt, 1919. június 20-án halt meg, és nem tudjuk azt sem, hogy a Farkasréti temetőben hol van az a közös sír.

Nagyjaink igazi helye szívünkben és elménkben van. Ebben ad további erőt a Petőfiről szóló eposz, mert az mindenféleképpen több figyelmet érdemel hazánkban, mint amennyiben az elmúlt húsz év alatt részesült.

Csáji László Koppány

Arany Jankó balladája

Kiszáradt a tóbul mind a sár, mind a víz,
Arany Jankó lova itató után néz.
Visz Jankó, visz neki kalapjában vizet,
Lovát így itatja, aztán még vagy tízet.

Szellőfogó lóra, ha Jankó felpattan,
Pislákoló emlék csizmáján megcsillan.
Pata nyomán támad szép csillagos utca,
Hogy a felhők közül jusson haza vissza.

Felül a lovára, s beáll leventének.
Hunorral, Magyarral szarvasra menének.
Együtt vágat velük, együtt serénykedik,
Dúl leányi iránt velük epekedik.

Többit már – tudjátok – megírta az ének:
Így lettek hajdanán az egytestvér népek.
Túnt időt hullajtva nagy fa emelkedik,
Jankó az avarját böngészi reggelig.

Aztán megy tatárra, megy veszett törökre,
Magyar hősök hírét kelteni örökre,
Kik álltak haláluk véráztatta fokán;
Mint hull a hulla! – veszett el a pogány!

Arany Jankó velük harcol, küzd estvelig,
Nem a szablyájával, hanem mivel telik:
Pennájával rója regéjét magyarnak,
Mire azóta is, oh, be sokat adnak!

Sok bölcsességet írt Arany Jankó tolla –
Vagy nincs köztünk egy se, ki ne aludt volna
El, miközben versét tanulta, biflázta,
Hogy felmondja másnap bent, az iskolába?

Jankó meg se rezzen – mint kinyújtott szálfal!
Majd hollószárnyakon egy levélre szállva
Fellebbe ragadja, s választ hoz még éjjel –
Szilágyi Erzsébet eltelik reményvel.

Pásztortűzként lobbant őszi éjszakába,
Így talált Toldira és szép Piroskára.
Lám, az is szerethet, kit a sors átkozott,
Szívükben fénysugár s malomkő lakozott.

Máskor setét erdőt, patakpartot járva
Komor kincsekre lelt: arany-balladákra.
Ottan ismerte meg Pörge Dani betyárt;
Vele néhány kocsmát és egy pallót bejárt.

Arany Jankó bajban nem hátrált meg soha,
Hiába jött ármány vagy gonosz mostoha!
Szíve iránytűjét tartotta előre,
Még ha vonszolva is magát, meggyötörve.

Mikor pörbe fogták, vádolták keményen,
Csak ennyit mondott ő védbeszédje képpen:
Jézusom kezéből jöhet csak kegyelmem,
Egyenest oda van folyamodni kedvem.

Aztán érckakas szólt éjnek évadjában,
De Jankó bent maradt Mátyás cellájában.
Fellegek közt szállt le sok rab a magasból,
A király megőrült, és Jankó szabad volt.

Mint csillagok közé nyájas hold világa,
Jankó koldusként kér helyet éjszakára.
Mesél a szabadság véres napjairól,
Keble áttüzesül, és arca felpirul.

Akkor együtt voltak betyárok, polgárok,
Közös célt reméltek: magyar szabadságot!
Bajtársai sorra hős harcban hullottak,
Sándor is, legjobbjuk, dzsidások közt maradt.

Aztán jött a király: „Írjál nekem verset!”
Jankó válaszolta: „Itt van a vers, nesztek!”
A bárdokról írta, kik Walesben hajdanán
Máglyahalált haltak – népükért, bizony ám!

Hol van most ily legény, hol a honi polgár,
Ki becstelenséget soha ki nem szolgál?
Hol van, ki emlékszik Szent László fűvére,
S ki ne dugna tallért a bíró zsebébe?

Oda van már Jankó, s szép, arany betűjét,
Bár még hajdanában oly sokszor betűzték,
Tán megmosolyogjuk, tán nem is ösmérjük,
Magunkat nem hozzá, a facebookhoz mérjük.

De Jankó ilyenkor feltámad porából,
És a szava csak jó, és a szíve lángol!
Majd idő-vén-fához leteszi a lantját,
S átveszi egy tücsök csendes birodalmát.

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

A zene hullámhosszán

A Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet elvégzése után pályázott egy tanári katedrát a szülővárosában, *-ön. Meg is kapta egyből, naná, hogy megkapta, miután véletlenül épp az édesapja volt az igazgató.

– Isten hozott a nemzet napszámok között! – ölelte át fiát az igazgatói szobában idősebb Tuba Antal, egy alacsony termetű, agilis történelemtanár. – Nem győzöm hangsúlyozni, miszerint attól a perctől kezdve, hogy ide beléptél, te már nem vagy a fiam, hanem ifjabb Tuba Antal ének- és zenetanár, én pedig Tuba Antal igazgató. Magyarán semmi plusz jövedelem, bizalmaskodás, kivételezés, sőt, neked, édes fiam, mindenben példát kell mutatnod. Ne felejtse el, hogy nemcsak az egész tanári kar, hanem maga az oktatási osztály is árgus szemekkel figyeli minden lépésünk. A kollegák a rokon kapcsolataink miatt, az osztály meg azért, amiért történelemtanár vagyok, akiből sosem lehet tudni, mikor bújjuk elő az igazi történelemtanár. Ugye, érted, mire gondolok.

– Igen, igen, ezt már megbeszéltük – nyomta el ásítását a Liszt Ferenc-hajú fiatalember. – Ne izgulj, nem lesz semmi gikszer.

És úgy lőn. Az igazgató elvtárs méltán lehetett elégedett a fiával, Anti az iskolával, és úgy általában az élettel, amikor egyszer csak elkezdett unatkozni.

Ilyen hamar? Mi lesz vele 10–20 év múlva, ha már most kiégett? – tűnt fel az apának Anti révedező tekintete, s nemegyszer arra ébredt éjjelkor, hogy a fia halkán pötyögget a zongorán valamit.

– Anti, Anti valahogy nem tetszel te nekem. Még csak egy éve dolgozol tanárként, és máris úgy tűnik, mintha legszívesebben itt hagynád az iskolát. Jól látom?

A fiatalember eltűnődött.

– Igen, azt hiszem, nagyon jól látod.

– De hát mi történt? Kiábrándultál az iskolából?

– Félig-meddig.

– A tanításból vagy a gyerekekből? Esetleg a kollégákkal, ne adj isten, szülőkkel akadt össze a bajuszod? Árudd csak el nyugodtan! Ebben a szakmában előfordul ilyesmi. Olyan ez, mint egy ficam, rándulás, aztán megint minden a helyére pattan... többnyire.

– Ebbe is, abba is belekóstoltam annyira, hogy rájöjjenek, nem a megfelelő vonatra szálltam, édesapám.

– Hát az baj, mert az a tanár, aki unja a szakmáját, egyúttal a fél életét is átásítózza, és sajnos egyszer sem ér el a közepesnél jobb eredményt – csóválta meg a fejét a sokat tapasztalt iskolaigazgató. – Vele együtt azonban egyetlen diák sem, mert a bove maiori discat arare minor: nagyobb ökörtől tanul szántani a kisebb. Mindazonáltal én ezt is megértem, ugyanis sokan csak a gyakorlatban, a konkrét helyszínen eszmélnek rá, mibe vágják a fejszéküket. Aztán mondd, mi az a, nevezzük hobbinak, amit nagyobb előnybe részesítesz a zenénél!

– Nem a zenénél, a tanításnál, és zeneszerzésnek nevezik – szellemült át Anti arca hirtelen.

– Ja, az más! – könnyebbült meg a *-i igazgató. – Szerencsére a komponálás és oktatás jól megférnek egymással. Már attól kezdtem tartani, hogy új tanárt kell keresnem. Tehát ezért pötyögtesz újabban éjjel is a zongorán. Most már csak arra lennék kíváncsi, mióta érzel magadban ilyen, hm, zeneszerzői késztetést.

– Mindig is éreztem, és számtalan dalt komponáltam, csak úgy szórakozásból anélkül, hogy bárkinek bemutattam volna.

– Tudod, mit? Játssz el nekem akkor most egyet!

Így kezdődött. A továbbiakban Anti oktatói tevékenysége új elemmel gazdagodott, melyre úgy vetette magát, mintha egyetlen nap alatt akarná bepótolni, amit évek óta félvállról vett. Anyja, az ismert nevű ideggyógyász nem is győzte mértéktartásra inteni.

– Örülök, hogy ilyen szépen magadra találtál, azért a munka mellett aludni, enni és szórakozni is tanácsos. Szoktad-e mérni újabban magadat?

– Nem.

– Helytelen. Erre valók a szobamérlegek. Legalább hetente egyszer állj rá, könyörgöm, nehogy maholnap úgy nézz ki, mint a kisujjam.

Persze édesapja tanácsa sem maradhatott ki a parainézisből!

– Nekem meg az tetszik, hogy nem csapódtál valamelyik zenekarhoz, mint az énekesek, dalszerzők jó része, azzal a céllal, hogy majd a zenéből fog megélni. Egy fenét fog. Én ugyan nem vagyok otthon ebben a témában, de nem is kell lennem ahhoz, hogy belássam, miszerint egy ilyen kis ország, mint mi vagyunk, aligha tarthat el ennyi zenészt, író, festőt stb. Arról sem kell meggyőződnöd, hogy a zeneszerzéshez képest az énektanári munka csupán favágás, de az isten szerelmére, legalább vágj jó képet a dologhoz! Végül is a kenyeredről van szó, ugyebár, és ilyen savanyú képpel nem lehet, nem is szabad egy iskolai közösséget vezetni.

– Megértettem, úgy legyen! – bölintott rá ifjabb Tuba Antal blazírtan, és elénekelt Leoncavallo *Bajazzók* című operájából egy részletet:

*Kacagj Pagliaccio, s kitör a tapsvihar!
Ha jajgat lelked, te járd a bolondját,
Mondj élcet élcre, ha szíved megreped!*

Az apa megindultan ölelte magához.

– Szegény, fiam, mennyire sajnálom, de hát ez van, ezt kell szeretnünk.

– Tudom, ezért nem is gondoltam egy percre sem, hogy itt hagyom az iskolát.

És milyen jól tette, tudniillik valamennyi kamaraműve, szonátája, szimfóniái mind-mind süket fülekre talált. Elavult, ultramodern, kidolgozatlan, túlkomponált, rövid, hosszú, monoton. Ilyen és ehhez hasonló jelzőkkel minősítették munkáit az ítések. Pozitívum nuku, elismerés helyett ledorongoló kritika, legjobb esetben hallgatás volt Tuba Antal jutalma.

– Ilyen rossz lennék? – kérdezte olykor magától.

Barátainak, ismerőseinek tetszett, ám bennük nem bízott, és tapsaikat csupán baráti gesztusnak értékelte.

– Talán próbálkozz meg a könnyűzenei műfajjal – ajánlotta egyik kollégája a suliból. – Igaz, kevesebbet hoz a konyhára, ezzel szemben jóval kisebb az elvárás, no meg hamarabb is szerzel nevet a szakmában. Ott van Rob Halford, Ken Hensley, nálunk Bágya András, Szenes Iván, Dobos Attila, Cseh Tamás. Csupa nagy hírű muzsikos. El tudod képzelni, mennyit keresnek ezek havonta?

– Felőlem. Gondolod, érdekel engem az ilyesmi?

– Nem érdekel?

– Egy szemernyit sem.

– Jó, de akkor mit akarsz elérni azonfelül, amit már amúgy is elértél?

– Szerinted?

– Gőzöm sincs. Ezért kérdezem.

– Akkor már ketten vagyunk – válaszolta Tuba Antal kedvetlenül.

Azért megfogadta kollégája tanácsát, és próba szerencse alapon, elkezdett slágereket gyártani. Itt-ott egy-két zenekar, diszkó műsorra is tűzte őket, de sikert egyikkel sem aratott, sőt, egy fillért sem kapott a dalokért. *La commedia è finita*² – jelentette ki ekkor, mint Canio a Pagliacciban, és befejezte a házalást.

– Bölcs döntés – dicsérte meg az édesapa. – Kicsit megalázó, emellett fölösleges is furtonfurt olyan árut kínálni, amire a kutyának sincs szüksége.

Hát még ha a portéka is ramaty – vágta mellbe Antalt a keserű felismerés. De ezt már megtartotta magának. Figyelme ezután lassacskán visszairányult a tanügyre, és csakhamar Bács-Kiskun megye legkeresettebb zenetanárai közt találjuk.

Ezzel akár véget is érhetne Tuba Antal sztorija, ha tíz évvel később, pontosabban 1986 nyarán hóna alatt egy mappával, benne legújabb művével újra Budapesten nem terem. Aha, eszerint mégsem szakított a zeneszerzéssel. Valóban. Egy ideig ugyan már csak dachból is ellenállt annak a bizarr, megmagyarázhatatlan erőnek, mely újból és újból a zongorához vonzotta. De aztán nem bírta tovább, engedett. Azóta megint komponál, ha nem is olyan iramban, mint azelőtt. Na ja, nem hiába állítják, hogy aki egyszer megízleli az alkotás örömét, annak vége, utána élni sem tud e nélkül. Ettől persze Tuba Antal még továbbra is *-ön maradhatott volna, ha az alkotási és közlésvágy nem lennének testvérek. Így aztán nem csoda, hogy csalódását mellőzve megint csak a fővárosba zötyögött. Ezúttal vadi új helyen, a *-ban próbált szerencsét.

...azonnal nekifeküdt a munkának,
és két hét múlva újra beállított

az immár alaposan átdolgozott opussal.

– Jó napot kívánok! – köszönt illedelmesen egy harcsabajszú portásnak. – Az igazgató elvtárral szeretnék beszélni.

– Milyen ügyben?

– Van itt egy szimfóniám – emelte fel a táskáját. – Ezt szeretném a tisztelt igazgató elvtárs figyelmébe ajánlani.

– Bejelentkezett?

– Be kellett volna?

– Nálunk igen.

– Nem tudtam.

– Most tudja. Jöjjön el holnap reggel nyolc órakor, és iratkozzon fel a 15-ös szobában!

– Köszönöm a tájékoztatást, csakhogy én most akarok ám bemenni – nyomott egy bankót a kapus markába.

– Hogy hívják?

– Tuba Antalnak.

– Várjon! – tűnt el az öreg a portásfülkében, felvette a telefont, s fél perc múlva már intett is, hogy bemehet.

Be is surrant nagy boldogan.

– Jó napot kívánok!

Az igazgatói szentély előszobájában két nő és egy férfi tett-vett, gépelt, telefonált.

– Maga Tuba Antal? – kérdezte egy darázsderekű, ibolya szemű titkárnő.

– Igenis.

– Foglaljon helyet! Az igazgató elvtárs pillanatnyilag foglalt. Majd szólunk, ha bemehet.

– Köszönöm.

A tanár leült, várt. Egy órát, kettőt, még el is szunnyadt pár pillanatra, aztán bejelentették, hogy az igazgató elvtársnak távoznia kellett, jöjjön vissza holnap.

– De hát én csak ezt a kottát szeretném neki átadni – húzta elő opusát a táskából. – A legújabb szimfóniám, amit...

– Igen, igen, értjük. Ha gondolja, máris iktathatjuk – mondta gépiesen a titkárnő.

– Igazán? Remek! Nagyon köszönöm, bár én inkább személyesen szerettem volna az igazgató elvtársnak átadni. Eh, mindegy. Parancsoljon!

– A neve, címe, telefonszáma benne van?

– Természetesen.

– Akkor viszontlátásra! Majd értesítjük.

Hogyne, május negyvenben – mormogta dühösen a*-i énekes zenetanár, amiért megint fölöslegesen döcögött ebbe az átkozott városba.

Pedig tényleg értesítették, méghozzá hamarosan, hogy fáradjon be valamelyik nap a szerzeménye ügyében.

– Ez nem lehet igaz – közölte azonnal a hírt édesapjával.

– Szerinted ez mit jelent?

– Hogy elfogadták a szimfóniádat – nyíltak ölelésre az öreg karjai. – Illetve stop, ez abszolút lehetetlen! – torpant meg hirtelen. – Mi is a címe annak az opusnak?

– Magyarország.

– Nem Magyarország, 1956? Legutóbb még az volt, vagy tévedek?

– Csak Magyarország, ugyanis utólag kitöröltem a címből az 1956-ot – nyugtatta meg Antika.

– Hála az égnek! Eszerint megfogadtad a tanácsom, mert ez az 1956 év nem a legjobb ajánlólevél ám az elvtársaknál.

– Nem, erre sajnos én is rájöttem.

– Akkor mire várunk, induljunk! Egyébként engedd meg, hogy gratuláljak. Mindig is tudtam, éreztem, hogy a talentumod, türelmed neked is rózsát terem valamikor.

Ezzel beugrottak a Trabantba, és meg sem álltak Budapestig. A patinás komolyzenei intézet igazgatója, csokornyakkendős, szűrös szemű úriember, azonnal fogadta őket, és tömören, de elismerőleg nyilatkozott a darabról.

– Csak a terjedelme, az a két óra, az bizony túl hosszú, márpedig manapság senki sem szereti a túl hosszú műveket. Mi sem, a közönségről nem is beszélve, ergo mindenképp le kell csípni belőle valamit. Amúgy minden a helyén van: friss, színes, dinamikus, és van egy óriási erénye: valamennyi akkordja, tétele meglepő originalitással kapcsolódik egymásba.

– Örülök, hogy tetszett – csörgedezett Anti szívében az öröm. – Tehát hosszú. Majd... majd átdolgozom, és lecsípek belőle egyet-mást. Mégis mennyit: öt percet, tízet?

– Ugyan! Másfél órát, kedves barátom.

– Mennyit?

– Másfél órát. Hiába, a közönség... – mentegetődzött az igazgató zavartan. – Felőlem még elcsúszna, annál kevésbé mellőzhetjük a közönség, a dolgozó nép igényét, akiért élünk, dolgozunk, nem fordítva, ahogy Kádár elvtárs szokta mondani.

– Szegény Magyarország! – kiáltott fel önkénytelenül az ének- és zenetanár.

Az igazgató meghökken.

– Tessék?

– Hogy csonkítsam meg ennyire tíz év munkáját, mert annyit dolgoztam rajta, ha nem többet – törölte meg a homlokát Antika. – Öt, tíz perc még belefér, de másfél órát semmiképp sem vállalok.

– Dehogynem! – torkolta le gyorsan a történelemtanár. – Egy csonkítással több vagy kevesebb mit számít az már Magyarországnak.

– Hát igen. Ilyen az élet, elvtársak – tartózkodott a véleménynyilvánítástól az igazgató.

Tulajdonképp nem is igen értette, mire is céloz a történelemtanár. Csak nem Trianonra, mert akkor kétszeresen jobb, ha figyelmen kívül hagy egy olyan megjegyzést, amiről, miért, miért nem, még odafönt is hallgatnak.

– Viszontlátásra! – húzta maga után az apa Antikát. – Amint sikerül a műtét, rögvest közöljük, utána akár meg is írhatjuk a szerződést.

– Tuba elvtárs?

– I...igen, ahogy édesapám óhajtja.

– Megvesztél? – támadt rá az utcán a fiára. – Hogy mersz alkudozni egy ilyen nagy emberrel? Örülj, hogy egyáltalán szóba áll velünk, te okostojás.

Amint hazaért, Anti azonnal nekifeküdt a munkának, és két hét múlva újra beállított az immár alaposan átdolgozott opussal. Az igazgató átnézte, és nagyokat hümmögött.

– A múltkori kerekesebb és ütősebb volt. Hangszerelés?

– Lesz, legalábbis szeretném, ha... megéri.

– Szerintem meg, bár ehhez a kollégáimnak is lesz pár szava, mert nálunk demokrácia van, elvtársam, és csak olyan művet mutatunk be, amit a többség is jóváhagy. Ennyivel tartozunk a művészi elvárásoknak és közönségnek egyaránt, aki nem kevés pénzt fizet ezért a húsz percért.

Újabb munka, furikázás Pestre be, Pestről ki, és még mindig nem értek a végére, tekintettel egy-két újításra, melyeket Anti a hangfelvételek során ötlött ki. A zenekar és stúdió fokozódó érdeklődéssel figyelte, hogyan formálódik, bővül színesebbnél színesebb elemekkel a kezdetben szimfóniának induló zenemű. Volt ebben ágyúszó, gépfegyverpogás, égzengés... Még Petőfi Talpra, magyar versét is bekomponálta a tanár úr.

– Ez igen, ez tényleg nem semmi – suttozták egymás közt a hangtechnikusok, zenészek, és ugyancsak rácsodálkoztak a férfire, amikor az megnézte az óráját, és váratlanul véget vetett a próbáknak.

– De hát miért? Nem értem – értetlenkedett egy pápaszemes nagybőgős. – Szavamra épp most kezdtem a legjobban élvezni.

A zenekar ütemesen megveregette a kottatartókat.

– Köszönöm az együttérzést, de a filharmóniával való megállapodásom értelmében a Magyarország nem tarthat tovább húsz percnél.

– Különben?

– Elő sem adják, kolléga. Kérdezzék csak meg a rendező elvtársat!

– Szerintem nem adják elő ezt másképp sem – fejtette ki véleményét a stúdiorendező. – Hacsak vissza nem állítja eredeti formájába. Leszűkítve húsz percre – tette hozzá komoran. – *Talpra, magyar, hí a haza.* Kedves maestro, maga elfelejti, hol élünk. Kár, mert ebben a változatban a Magyarország valóban briliáns zenei szerzemény.

– Egyetérték – helyeselt a hangmester. – Én mégis azt mondom, folytassa a munkát, Tuba úr. Aztán, ha elfogadják, jó, ha nem, az sem olyan nagy szerencsétlenség, csak minden kottára, szalagra, sőt: lemezre kerüljön.

– No persze, főként, ha belehallgatnak egy kicsit a próbákba, utána pápá, alászolgája, Tuba úr! – tamaskodott a rendező.

– Ez is előfordulhat, de ennek ellenkezője is, azaz annyira megtetszik a *Magyarország* a törzskarnak, hogy esetleg mégis csak ráadja áldását. Legrosszabb esetben kicserélik a címet...

– Háború és békére – vigyorgott a nagybőgős.

– Vagy indexre teszik, ami mindnyájan tudjuk, mit jelent: azontúl tisztelt maestrónk kizárólag a fióknak komponál – simogatta meg az arcát a rendező.

– Szerintem nem teszik – rázta meg a fejét a hangmester. – Hol vagyunk mi már azoktól az időktől, amikor Aczél³ elvtárs dirigált. Ma, uraim, sokkal szabadabb szelek fújnak, mint akár két évvel ezelőtt. Mellesleg a Talpra, magyart eddig még a Kádár-kormány sem tette indexre. Egy szó mint száz én az igazgató döntésétől függetlenül a folytatásra szavazok, mert semmi kedvem végignézni ezt az abortuszt. Maguk? – fordult a füleit hegyező zenekarhoz.

Az együttes egyetértése jeléül hangos tust húzott.

A fiatal ének- és zenetanár meghatódva hajolt meg előttük.

– Köszönöm. Önök nagyszerű emberek. Akkor adták vissza a reményem, amikor azt hittem, számomra ez az ajtó is bezárult. Ezt... ezt sohasem felejttem el önöknek.

Két nappal később váratlanul betoppant a stúdióba az igi is, hadd lássa, mi a fenét kotelnek ezek egy húszperces szonátán.

– Már nem kotelünk, befejeztük – jelentette ki Tuba Antal szorongva: most perceken belül kiderül, érdemes-e továbbra is tervezgetni, alkotni.

– Na végre! Tessék! Mutassa be, hallgatom – foglalt helyet kíváncsian a nagy ember.

Az első akkordokat lehunytt szemmel, ellazulva hallgatta. A fegyverropogásra és ágyúörgésre azonban erősen elsápadt, és tágra nyílt szemmel meredt a zeneszerzőre.

– Mi ez az izé?

– Talpra, magyar, hí a haza! – süvöltött végig a műtermen.

Erre már az igi is talpra szökkent, és szó nélkül kisietett a stúdióból.

A hatalmas koncertterem zsúfolásig megtelt az országos zeneszerzői pályázat eredményhirdetésére kíváncsi publikummal. Természetesen ott feszengtek az első két sorban a Magyarország, 1956 létrejöttében részt vettek is: Tuba Antal, a hangmester és egy-két zenész, akik még éltek a régi zenekarból.

Az elnök, egy megnyerő modorú, komoly arcú úriember, üdvözölte az ország minden részéből egybegyűlt zeneszerzőket, azok hozzátartozóit, barátait, méltatta a városi önkormányzat és zsűri segítségét, mely lehetővé tette egy ilyen nagyszabású, az 56-os forradalom évfordulójára szervezett pályázat lebonyolítását stb. Végül rátért a dicséretben részesültek, illetőleg díjazottak névsorára.

– Különdíjban részesült, Kadosa Károly, Budapest.

Tus, taps, részletek a műből, a nyerevények átadása.

– Harmadik helyezett Várkonyi Béla, Szombathely.

Tuba Antal egykedvűen vette tudomásul, hogy nem szerepel a győztesek közt. De már megszokta. Legalábbis azt hitte, hogy megszokta. Csip-csup ügyekben még el-elért egyet-mást,

de már a nagyobbakban kudarcot kudarcra halmozott, legyen az lottó, állaspályázat, önkormányzati támogatás, akármi. Pech, szükségszerűség? Egyre megy: tény, bármivel is magyarázzuk.

Voltaképpen erre a versenyre is a felesége beszélte rá, és most itt van természetesen feleségével és két gyermekével az oldalán. De már nagyon szeretett volna hazamenni. Idegesítette a fel-felzúgó taps, üdvrivalgás, fütty, amit annyira szeretett valamikor. Titokban mindig azt remélte, hogy egyszer majd őt is hasonlóképpen ünneplik. Na nem azért, de már kezdte megenni, hogy a múltban is, most is csak másnak tapsolnak. Többször el is határozta, hogy abbahagyja a zeneszerzést. És megtette? Ördögöt, hiszen ebben a pillanatban is ő tapsol ezeknek – futotta el arcát a pirosság.

– Álljatok fel, hazamegyünk! – vetette oda kurtán a nejének.

– Haza? – csodálkozott rá Tuba Antalné, aki erre az alkalomra legszebb ruháját öltötte magára. – De hiszen még hátra van az est fénypontja: az első helyezett.

– Jöttök vagy nem jöttök, mert ha nem, úgy itt hagylak benneteket, mint Szent Pál az oláhokat.

– És most következik komolyzenei versenyünk első helyezettje, Tuba Antal, nyugalmazott ének- és zenetanár – jelentették be a tanár felé mutatva.

Újabb, még hatalmasabb tapsviharral köszöntötték a komolyzenei verseny első számú győztesét.

– Állj fel az istenért, köszönd meg a tapsot! – súgta oda Tuba Antalné.

– Nekem tapsolnak? – állt fel hitetlenkedve az ősz mester.

– Naná, vagy van itt más Tuba Antal is a teremben?

A hangmester és társai körülfogták a zenetanárt, és mindegyik külön gratulált a maestrónak.

– Kérem, fáradjon fel a színpadra, és vegye át a díjakat!

Az öreg mintegy álomban, két fiától támogatva tipegett a színpadra. Még mindig nem tudta felfogni, hogy mindenki őt érteti.

– Köszönöm. Nagyon köszönöm – hajlongott jobbra-balra boldogan. – Hú, a derekam! – nyílt belé váratlanul a fájdalom, és bizony alig bírt kiegyesedni.

Ettől minden jókedve elillant, és hirtelen azon kezdett rágódni, mire való ez az egész felhajtás, egyáltalán kárpótolja-e őt az elmúlt évek csalódásaiért?

– Nem tagadom, jólesik az elismerésük. Még ha egy kicsit el is késtek ezzel a vastapssal. Régen, évtizedekkel ezelőtt...

Nem tudta folytatni. Elfogta a köhögés. A teremben egy pissenés sem hallatszott.

– Szóval régen biztosan százszor, ezerszer jobban élvezem, de akkor önök másoknak tapsoltak – buggyant ki belőle keserűen, őszintén. – Most én kerültem sorra. De ha önök azt hiszik, el lehet törölni egyetlen gesztussal évtizedek csalódását, keservét, biztosítom önöket, nem lehet. Sem eggyel, sem tízzel, mert mindennek megvan a maga ideje, mint a számonkérésnek, halálnak. Ezért ne fárasszák magukat. Ha eddig megvoltam, ezután is megleszek megtisztelő tapsuk meg e nélkül az izé nélkül is – emelte fel, és vágta földhöz a csillogó-villogó kristálytrófeát.

1. Irodalmi műfaj, erkölcsi intelem. (lat.)

2. A komédiának vége. (ol.)

3. Az Országos Közművelődési Tanács elnöke (1974–76, 1980–82).

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

Tűnődés Papp Árpád négy sorosáról

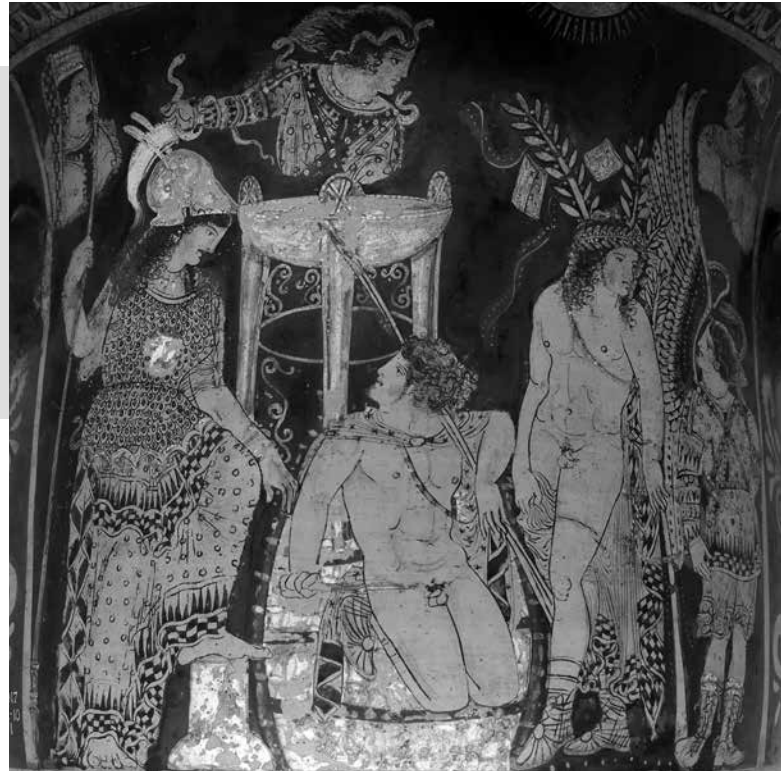
Oresztész

*Hommage à Marx-Engels,
a Kiáltvány szerzőinek*

És amikor keze fejével lekotorta a vért
A fejsze széles tükrében hirtelen
Felismerte tulajdon arcán
Szülőanyjának vonásait.

Papp Árpádot mindvégig foglalkoztatta Oresztész tragédiája. Ha csupán az életművét tekintem, máris igazolni tudom, hogy nem tartalmazott semmi túlzást előbbi kijelentésem. A görög tragédiák és az újjörög költészet (valamint dráma!) egyaránt megrendítő alkotásainak szereplője Oresztész. Elég csak magunk elé idézni Aiszkhülosz *Oreszteia-trilógiáját*, amely az egyetlen ránk maradt hiánytalan szövegű trilógia, s róla szólnak Euripidész és Szophoklész halhatatlan színpadi művei is. Papp Árpád fordította le Tászosz Livatidisz szerepekre tagolt poémáját (*Az utolsók*), amelyet az athéni szerző 1966-ban írt, s aminek szereplői között ott találjuk Oresztész áldozatát, tulajdon édesanyját, Klütaimnézstrát. Oresztész szörnyű tettenek, anyagvilkosságának következményei örvénylenek azokban a történetekben, amelyekben a görög szerzők Agamemnont, Iphigéniát, Elektrát vagy éppen Püládészt említik. Jannisz Ritszosznak is van egy *Oresztész* című elbeszélő költeménye, s akár Livatidisz poémája, ez is tulajdonképpen dráma, úgy kétszereplős, hogy az egyik a holdfényben Püládészra hasonlít. Nem nehéz a másikat megnevezni így, aki olybá vétehető, mint Oresztész. Az álom és valóság határán vagyunk (Livatidisz történetében a valóság ugyanígy mosódik egybe mindazzal, ami csupán egy színpadon eshet meg.) A Papp Árpád által fordított újjörög művek azt sugallják, hogy mindaz, ami történt (miképpen azt az ógörög tragédiák megörökítették), újra játszódik a jelenben is. Lásd a Jorgosz Kartertől fordított *Oreszteia* című verset, amely Oresztész megérkezését sürgeti, hogy megszüntesse azt a bajt, amely elmenetele után az országra támadt.

Ám nézzük azt az történetet, amire az ógörög drámaírók, az újjörög költők és Papp Árpád művei mint összövegre, mintára tekintettek. Míg Agamemnón Trója falainál harcol, addig az otthon maradt Klütaimnézstra, Agamemnon hűtlen felesége és annak szeretője – Agamemnón öccse, Aigiszthosz –

Oresztész Delphiben

uralkodik. Mükéné népe nem feledte el Agamemnont, visszavárja. Amikor megérkezik győztesen, s nem hallgat Kasszandra jóslatára, belép abba a házba, ahol felesége és Aigiszthosz megölik. (Klütaimnézstra Kasszandrával is végez.) Agamemnón fiára, Oresztészre vár, hogy a menetéből kikölkent időt helyére tegye. Papp Árpád is ezt tanulta, ezt értette meg, hogy valami olyasmivel áll szemben a görög mítoszt és a tragédiákat megismerve, mintha csak Shakespeare *Hamletjét* olvasná. 1969-ben jelent meg Hegedűs Géza és Kónya Judit drámatörténete (*Kecskeének, Bp., Gondolat Könyvkiadó*). A könyv 24. oldalán a következő olvasható: „...*Shakespeare Hamletjében is Oresztész problémája tér vissza. O'Neill Amerikai Életrajzában a mélylélektan oldaláról kel új életre, s a XX. században több újrafogalmazásával találkozhatunk*” (pl.: Sartre A legyek című műve).

Oresztész, akár Hamlet, apjáért szörnyű bosszút áll. A nép és nővére, Elektra hazavárja, no meg – mintegy – legitimizálja véres rendteremtését. Nem csupán Aigiszthoszt öli meg, de édesanyját, Klütaimnézstrát is. Hazatérését s mindezt Apollón is akarta. Oresztész megtette, amit akart, meg, amit vártak tőle, ami éppen így történt. Emberi és isteni parancsnál azonban még mindig lehet valami hatalmasabb. Erre figyelmeztet-

tek az írástudók, közöttük Papp Árpád. Törvényszerű volt, hogy a lelkiismeret-furdalás, az öngyötres veszi át Oresztész érzéseiben, gondolkodásában a vezető szerepet. S ez nem kisebb tragédia annál, mint ami történt. S ez a szörnyűség már nem egy ostromlott város falainál, nem háborúban gyötri Oresztészt, hanem ott legbelül, ahol az Erinnüszök mintha nem is ismernék a fegyverletétel fogalmát.

Dosztojevszkij lesz majd, aki igen érzékeny empátiával, tudós megfigyeléseinek birtokában ábrázolni tudja az önnön poklaiban vergődők benső világát.

Oresztész ott állt barátjával, Püládésszal (Sztrophiosz fiával) a ház előtt, ahova a hazatérés élménye helyett a legborzasztóbb, legsötétebb dolgok megéléséből részesül. A gyilkos (az anyagilkos) büntetése nem a tömeg, s nem is a főisten felől érkezik, hanem legbelülről. Livatidisz poémájában Klütaimnésztra mondja ki, hogy milyen szorosan összetartozik a bűn és bűnhődés fogalma: „Az éjben gyakran recsegnak a lépcsők, súlyosan, / mintha Oresztész jönne fel rajtuk a bosszúval – / pedig idővel, órá is rákerül a sor: hallani fogja / a lépcsőn az Erinnüszök lépteit.”

Papp Árpád Dosztojevszkijtől és Arany Jánostól is pontosan tudta, hogy a görög mitológia Erinnüszői (római megfelelőik a fúriák) hogyan korbácsolják a családtagjukat megölők lelkeit, akár a halálba is. József Attila írta *A bűn* versében a Karamazov testvéreket író Dosztojevszkij nyomán, hogy onnan tudható, hogy mindannyian bűnösök vagyunk, mi emberek, hogy valamennyien lázadtunk már apánk pusztá léte ellen is ilyen sötét indulattal: „Elmondom: Őltem. Nem tudom / kit, talán az apám – / elnéztem, amint vére folyt / egy alvadt éjszakán...”

Ritszosz Oresztésze legalább annyira tépelődő alkat, mint Shakespeare Hamletje. Jóllehet ő is megteszi, amit a dán királyfi, amikor eljön a kiszabott óra:

...az életet felemelő halál aktusát választom.
 És most – gyerünk;
 nem az apámért, sem a nővéremért (nekik is el kellene tűnniük egy nap, akár így, akár úgy)
 és nem a bosszúért, sem a gyűlölet miatt
 – ugyan, miféle gyűlölet –
 s nem is a büntetésért (büntetni – ugyan, ki és kit?)
 talán hogy beteljék a megszabott idő, szabad legyen az idő,
 talán valami meddő győzelemért az első és végső
 félelmünk fölött,
 talán egy „igenért”, mely dereng feddhetetlenül
 s ugyanakkor függetlenül
 tőlem is, tőled is,
 hogy fellelegezzen (ha egyáltalán lehetséges) ez
 az ország. Nézd csak, szép az idő, kelőben a nap!

Ne feledjük, Papp Árpád kortársai, a görögországi költők a II. világháborúban görögök és zsidók éhhalálának és erőszakos elpusztításának voltak szemtanúi, s a békeidőkben is királysági és baloldali erők véres küzdelmét láthatták, miközben maguk is fogolytáborokba száműzöttekké váltak. 1967-ben a katonai junta hatalomátvétele sokak maradék reményét is feldúlta. A diktatúra nem csupán emberek megkínzására, de kivégzésére is adott parancsot. Nem véletlenül vontak párhuzamot az ókori és az akkori modern ország-állapotok között a költők. Mint Petrosz Sztilianu is: „Jaj a nemzetnek, melynek polgárai / öngyilkosok vagy testvérgyilkosok...” Nem véletlenül írta meg Jorgosz Karter:

*Nem a miénk most ez az ország
 csupán egy elszabott, folt hátán folt vidék
 hol egykor országolt az ifjúság, vért sírnak a szemek
 merre induljon most a nap ébredve? keresztet sokasodnak
 s visszafojtott lélegzettel figyeljük a hangtalan
 kiáltásokat
 egy országban, mely már nem a miénk*

Hol késlekedsz, Oresztész?

Görögország, sőt egész Európa (így Magyarország) legneuralgikusabb történelmi kérdésvetéseit látjuk itt Papp Árpád görög fordításaiban. S ezek a kérdések már nem is csupán egyetlen földrészre vonatkoznak, hanem az egész kultúremberiségre. Mit tehet meg és mit nem az ember, aki alakítja vagy elsenvedti a történelmét? Nehéz kérdések ezek. Valóban hamletiek. Amolyan „Lenni vagy nem lenni?” felvetések. Amikre a világirodalomban olyan kevés a hiteles válaszok száma. Talán Antigoné példája az első éppen. S ott van Iphigenia is történetünk végén – szinte nem is e földi tisztaságban. (Akiknek példaadó emberi jóságára Papp Árpád szellemi közelállói közül Brusznjai Árpád és Szabó Árpád hívták fel görög műveltségükkel, írásaikkal, igazságérzetükkel egybevágó életpéldáikkal a figyelmet.)

Iphigénia Taurisban

A görög istenek civódtak elégszer, egy-egy emberi cselekedet sem ítélték meg egyformán. Későbbi évszázadok ikonológiai előszeretettel ábrázolták az *Ítéldő erő allegóriáját* egy olyan férfi alakjában, aki kezében derékszöveget, vonalzót, körzőt és még függőönt is tart. Ahhoz, hogy megismerjünk, megfejtünk és megítéljünk valami emberi cselekedetet, semmi esetre sem szabad elhamarkodnunk, elnagyolnunk döntéseinket. Ma is divatos felosztás szerint: egyáltalán a mérhető vagy a nem mérhető kategóriájába tartozik-e még tettével Oresztész, akinek szörnyűséges történetéből is komoly jogi és metafizikai per lett. Erről szól Aiszkhülosz Oreszteia-trilógiájának harmadik része. Még az istenek, köztük Pallasz Athéné sem mert közvetlenül igazságot tenni az anyagyilkossággal vádolt Oresztész ügyében. Pallasz Athéné majd csak szavazatával (a maga kavicsával) járul hozzá, hogy az Areospángoszon a védelem és a vád egyensúlyban maradjon. Az eldöntetlen és eldönthetetlen helyzet egyben már Oresztész felmentését is jelentette abban a szituációban. (Itt vagyunk a demokrácia bölcsőjénél, ami Athénban, s éppen itt, az Akropolisz közelében született.) Oresztészt még egy ideig üldözik az Erinnüszök, ha nem is mind, s gyermekkorra tájára, Phókiszba hajszolják. (Akkor és ott kötött még barátságot Püládésszel.) Mivel már Apollón hegyvidéke az ott Delphoi közelében, Oresztész nem hiába veti magát a földre az isten oltára előtt. Éppen a végkimerülés, élete földadásának pillanatához közelítve. Ám így Apollón parancsára az idáig üldöző Erinnüszökből Athént védelmező, kedves lények lesznek. A pusztító démonok átváltoznak városvédő angyalokká. Így tudta Papp Árpád is, aki Athénból úgy írta meg hazai olvasóinak a levelet, hogy szobája az Akropoliszra nézett. Illyés Gyula szintén tudta e titkot, Kodály Zoltánt köszöntötte, azt a mestert, aki képes volt a vereségből diadalt teremteni. Ahogy Pallasz Athéné fordította áldássá az átkot. Oresztész előtt új cél: élhet, éljen tovább, menjen a taurusok országába, hozza el onnan Artemisz égből jött szobrát, s találkozzon Iphigéniával...

Oresztész bűnügyének tárgyalásán az egyik fél elítélné az anyagyilkosságot, a másik mentegetné, tán még szépítené is ezt a tettet, hogy jogos volt, mivel apjáért állt bosszút a fiú. A mitológia úgy hagyományozta ránk e történetet, hogy időről időre értelmezhetők a gondolkodók, akik között éppen úgy megtalálhatók voltak a mozinézők, mint a filozófusok. Még az 1848-ban írt *Kommunista kiáltvány* szerzőitől is maradt ránk állásfoglalás, hogyan is ítélték meg Oresztész tettetét. Papp Árpád nemzedékének, de még e sorok írójának és évfolyamtársainak is ismernie kellett, miről szólt ez a manifesztum, különben aligha jutottunk volna diplomához. Az 1990-es években aztán aligha hivatkoztak már e kiáltványra, újra csak a 2008-as gazdasági válság idején fedezték fel az alternatívákat keresők. (Utóbbi adat forráshelye a Wikipedia.) Papp Árpád *Oresztész* című négy sorosát még nem tartalmazta a *Metszéspontok* című kötete, ám a kilencvenes évektől a válogatások már közlik (1997-ben, 1998-ban és 2009-ben). Ott az ajánlás:

Hommage à Marx-Engels, a Kiáltvány szerzőinek...

Valóban tiszteletét (sőt hódolatát?) fejezi ki Papp Árpád ezzel a dedikációjával az ideológusok iránt? Vagy valami olyasmivel állunk szemben, mint ami a retorikai gyakorlatban gyakorta előfordult, hogy a beszédmondó a saját témamegjelölésének ellenkezőjéig jutott érvelése során? (Lásd: „*Temetni*

jöttem Cézárt, nem dicsérni.” Shakespeare e szavakat adta Antonius szájába, s mióta ez a gyászbeszéd elhangzott a színpadon, megtanultuk, hogy dehogyis a siratáson van a hangsúly, hanem azon a laudáción, ami – ellenkezőleg – a sír békéje helyett a közélet zaját követeli.) Papp Árpád négy sorosa is tökéletes szónoki mű. Megállapít, kijelent valamit lapidáris tömörséggel, ami ellentétes még Marx és Engels vélekedésével is. Papp Árpád – látnivaló lesz – a különvéleményét örökíti meg e kisszerkezetében. Nem ötlet, nem úgynevezett bon mot, nem csipkelődés, hanem egy eposz üzenetével felérő esszencia ez: „*A fejsze széles tükrében hirtelen / Felismerte tulajdon arcán / Szülő-anyjának vonásait*”. Papp Árpád írt már ötsoros költeményt ahhoz a Démoszthenészhez, aki az ékesszólásban szerette volna tökéletesíteni képességeit. Az attikai szónok kavicsokat tett a nyelve alá, hogy leküzdhesse a dadogását. Papp Árpád arra biztatta az ókori politikust versében, hogy az igazmondás érdekében nem árt inkább dadogni tanulni, hogy az igazán fontos szavakon botoljon meg a nyelv: *Kenyér, Szabadság, Szeretet*. Kisebb palinódiát kap Hérakleitosz is:

De hát ki mondta nektek...

hogy egyszer is lépjétek abba a folyóba?!

Vizsgáljuk meg, vajon a *Kiáltvány* szerzőivel egyetért vagy ellenkezik-e Papp Árpád négy sorosa!

A fentebb idézett magyar drámatörténet (Hegedűs – Kónya a két és fél évezredről) oldalairól visszaidézhető, miképpen értékelte a marxista irodalomtudomány társadalmiosztály-alapon Oresztész cselekedetét. A szerzőpáros Trencsényi Waldapfel Imre *Görög-római mythológia* című, 1936-ban írott könyvének bekezdéseit – több mint három évtized után – alaposan megújítva írta át a legújabb kor követelményeinek, elvárásainak megfelelően. Aligha jelenhetett volna meg marxista meg-alapozottság hiányában ez az új, korában alapműnek mondott drámatörténet 1969-ben.

*A pusztító démonok
átváltoznak városvédő angyalokká.
Így tudta Papp Árpád is...*

(Kerényi Károly művei 1937-től láttak napvilágot. Idegen nyelvű publikációi közül a görög mitológiáról szóló műve csupán 1977-ben jelenhetett meg. Lukács György ítélete – ideológiai megfontolásból – kiutasította kulturális életünkéből. A professzor Grácia nevű lánya gondozta és fordította németből a hagyatékot, s haláláig igen nagy becsüléssel gondolt Papp Árpádra. Kerényi Grácia levelének facsimiléjét lásd a *Szívgyökér*-ben a 169. oldalon!)

Hegedűs Géza és Kónya Judit könyvében a következő olvasható: „*Engels fejtegetésében (Család, állam, magántulajdon harmadik kiadásának előszava) rámutat arra, hogy itt a fejlettebb jogrend, a patriarchátus vagyis apajog áll szemben a fejletlenebb anyajoggal: az Erinnüszök az anyajogú társadalom elavult álláspontján állnak, Apollón az új, apajogú társadalom jogelvet fejt ki...*”

Engels így értelmezte, a régi és az új társadalmi rend megütközési pontjainak, így elkerülhetetlennek tartotta a gyilkosságokat, amelyek szükségszerűen következtek be. Számára Apollón és az Erinnüszök harca nem is alakulhatott volna

másképpen, mint kizárólag a fejlettebb társadalmi rendet képviselő (patriarchális) Apollón diadalával a (matriarchális) Erinnüsök fölött.

Valóban ez és így történt? Két aspektusból vizsgálta a drámát Engels, vizsgálja hatvanas években kiadott drámatörténetírásunk: Apollón parancsára követte el Oresztész az anyagyilkosságot? Oresztésznek kötelessége volt bosszút állni apjáért anyján? Apollón álláspontja szerint „*Klütaimnésztra bűne nagyobb, ő a családját ölte meg.*”

Az Erinnüsök álláspontja a következő: „*Oresztész, amikor Aigiszthoszt ölte meg, jogos bosszút hajtott végre. De anyjának megölésével nagyobb bünt követett el, mint amelyet megbosszult, hiszen az anyagyilkosság minden bűnök legszörnyűbbike.*”

Valóban létezhet olyan törvény, amely eldönti, hogy az apagyilkosság vagy az anyagyilkosság-e a nagyobb bűn? Vagyis: mérhető, egybevethető és élesen elválasztható-e egymástól ez a két szörnyűség? S mi- és hányféle morális norma az, amely e kettőt latolja, egyiket a másik elé vagy fölé helyezi koronként?

Papp Árpád négysorosa a tett közvetlen elkövetése után láttatja Oresztészt. A pillanat (akár egy gyorsfénykép) alkalmas arra, hogy közvetlenül a bűntény elkövetése előtt is szemügyre vegyük. Azt, amikor még Oresztész a palota kapuján kívül várakozik Püládésszal.

*De hát ki mondta nektek...
hogy egyszer is lépjete abba a folyóba?!*

Jannisz Ritszosz a 20. században már tudja, hogy nem egyszer, nem kétszer történik meg a szinte csak alig jóvátehetetlen. (Lásd Dosztojevskij regényében az egyik szülő megölését, ott az apagyilkosságot. Dmitrij Karamazovét!)

„*Közelebb mennek a kapuhoz. Az örök félrehúzódnak, mintha várták volna őket. Az öreg kapus kinyitja a nagy kapuszárnyat, közben alázatosan lehajtva fejét, mintha üdvözlőné a belépőket. Kevéssel aztán egy férfi rekedtes nyöszörgése, hörgése hallatszik, majd egy nő rémült, fájdalmas sikolya. És újból nagy nyugalom. Csupán odalent a síkságon a vadászok szétszórt puskalövésai és láthatatlan verebek, pütyök, pacsírták, gyurgyalagok és feketirók csivogása, szárnysurrogása.*” (Oresztész – Papp Árpád fordítása)

Papp Árpád négysorosának fókuszában a gyilkos arca, aki a gyilkos eszköz fémes felületén felfedezi önnön vonásaiban az áldozatának a vonásait is. A tükörben minden arc halott, a gyilkos Oresztésznek így nem is olyan nehéz fölfedeznie egymáson két élettelen arcot. Nem a tenger, nem a foncsor-réteg az üveg mögött, itt egy gyilkos eszköz vakít vissza. A balta feje nem síktükörként viselkedik. Ha Raszkolnyikov baltájára vagy a dunántúli nép által használatos szerszámra gondolunk, akkor a domború felület kicsinyíti az arcot. A teljes önportrét láthatja az elkövető. (A Narkisszosz-mondában a víz tükré a végzet.) Weöres Sándor szerint „*A tükör az idő és a tér látható végtelensége, tárgyasult absztrakció, mely mindent eltávolít és elvonttá tesz, képpé és sugárrá lényegít.*” Létezése lényegére lát Oresztész is ekkor. Nem apja hűtlen párját, nem a zsarnok uralkodó női kiszolgálóját látja a tükörben, hanem édesanyját és önmagát. A 20. századi festészetünkben Vajda Lajos rajzán (Barátok, 1937.) látható két ember arcának egymásra montírozása. Míg a rajzon a vonások nem fedik egymást,

elkülönülnek, ám természetesen közben metszik is egymást. Az összetartozásnak, eggyé válásnak lesz a szimbóluma a „*fej-sze széles tükrében*” megjelenő kép. Simon István látja meg egyik reggel borotválkozás közben az arcát, amin átdereng édesapja arca (*Arcok egymás mögött*).

Papp Árpád nem akarta feje tetejéről a talpára állítani a filozófusokat, még kevésbé ideológiai alapon csatározni egy retteneteivel és értékeivel együtt eltűnő világgal. Legkevésbé valamiféle „osztályharcos alapon”, hiszen az érveit a szellemibb, spirituálisabb költői létezéséből, mikrokozmoszából hozta, amely éppen nem két félre osztotta – dichotomikusan – a világot. Számára például annak, hogy a világ menetét a jobb – vagy baloldal intézi – egyszerűen nem volt értelme. Ady Endrére hivatkozott: „*Nem mentem erre-arra...*” (Nézz, drágám, kincseimre, 1917) remélte, hogy az emberiség „*a több évezredek szenvedéseket, gyilkos szenvedélyeket, embertelenségeket el is feledte... s a 21. századra felfedez valami újat...*” *Jobb vagy bal?* című vallomását idézem 2006-ból. Itt és ekkor Babits Mihály *Jobb és bal* című versét is citálta:

*Ki állíthat
Jobbra vagy balra engem?
Labdázatok, mindenkié vagyok!
Csak majd az Isten
ha az ítélet trombitája szól,
állítand jobbra vagy balra.
A többi: játék. (Noha sírnom kell rajta.)*

Az új világok új jogrendszereket hoznak létre. Győztes emberek írják a törvényt, amelyet a görögség nomosznak nevezett. Rettenetes dolog, amikor az örök törvények (phüzsiz) szembe kerülnek a földi érdekek alkotta paragrafusokkal. Hol találjuk vajon a történetben a bűn elkövetésére följogosító mozzanatokat? S az örök kérdés, rilkei: Honnan az irgalom?

*Papp Árpád nem akart ideológiai
alapon csatározni egy retteneteivel
és értékeivel együtt eltűnő világgal.*

Papp Árpád versének hőse az az Oresztész volt, akit Apollón-isten büjtött föl anyagyilkosságra. Négysorosát döbbenetes abroncsként pántolja egy kép párhuzama: a bűnt elkövető tenyérnek élő, testmeleg éle van, amivel lekotorja Oresztész a hűlő, frissen kiontott vért, éle, ugyanúgy, mint a hideg és holt fejszének, ami tükörként szolgál.

Papp Árpád ismerte és szerette jól a görög kultúra minden periódusát. Az ókoritól az ortodox keresztényen át az újközig. Ám elmondható, hogy költészetében és anyanyelvén a *Zsoltár, gyermekhangra* című költeményt író Babits Mihállyal tartott:

*Ő az Áldás, Ő a Béke
nem a harcok istensége.*

*Ő nem az a véres Isten:
az a véres Isten nincs.*

*Kard ha csörren, vér ha csobban,
csak az ember vétkes abban.*

Ihlet és mesterség

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Z. Németh István *Csipetnyi fény* című kötetéről

Ez a címbeli két szó, ami elsőre eszébe jutott a recenzensnek a felvidéki Z. Németh István író, költő, gyermekversek és -színpadi művek szerzője *Csipetnyi fény* című, legújabb verseskötvének olvastán. A hozzánk, fehérváriakhoz földrajzilag is közelálló – mondhatjuk úgy is – csallóközi irodalomnak mindig is volt egy jellegzetes vonulata, amelyre a hazai irodalom- és költészszerető olvasónak figyelni érdemes. A közelmúltban éppen Gál Sándor panaszkodott olvasmányos naplójában, hogy korosztályukat már csak Tözsér Árpád és ő maga képviseli. Megfogyatkozott az *Egyszemű éjszaka* című antológia-csoport is: korán és fiatalon Mikola Anikó távozott a közönségből, legutoljára meg a néhány éve elhunyt Kulcsár Ferenc, aki meghatározó, mi több, megkerülhetetlen költője nemcsak Felvidéknek, de az egyetemes magyar irodalomnak is.

Vannak azonban e vidéken is újabb írók, költők, akik folyamatos jelenlétükkel vonják magukra az olvasó(k) figyelmét; köztük a magyar nyelvterületen jelenleg az egyik legtöbbet publikáló Fellingner Károly költő, s mellette, korosztályából mindjárt Z. Némethet említhetjük, aki mindamelllett, hogy gyakorló pedagógus, alkotó munkájával párhuzamosan szerkesztő is. Ihletett gondozója más író- és költőársak szövegeinek, remek mesterségbeli tudása birtokában. Szóban forgó kötetéhez a pályatárs, Géczi János *Csipetnyi utószó* címmel ír ajánló sorokat: „...A költő, s ez az egyik jellemzője, egyszerre több időben létezik. Talán nem is fontos, hogy kortársaival van közös, azonos módon érzékelt, mérhető ideje, hanem azok az idők, amelyeket tőlük függetlenül él meg, vagy amelyeket tőlük eltérő módon érzékel. A világ annyi változatban létezik, amennyi módon képes megjelenni, s ahány módon tudja annak megjelenéseit érzékelni a szerző. Ha pedig a költő egyazon pillanatban többféle idő érzékelője – rabtartója és foglya –, akkor életrajza is több van. A versek biográfiaként ugyanúgy olvashatóak, bennük akár ötvenéves is lehet a költő – miként e kötetet megjelentető Z. Németh István –, vagy hetvenöt éves (mint a költő édesapja, aki fia verseinek értelmezéséhez a fotóival járul hozzá –, de az olvasók egyéb eltérő időket ugyanúgy megtapasztalhatnak...”

A kézbe simuló kötet ciklusok nélkül mintegy száz lapon új verset, közte hosszú és félhosszú költeményt, szonettet, szabályos strófászerkezetű dalverset s nem egy rövid játékos írást sorjáztat. A belső borítón a főcím: *Csipetnyi fény*, alatta, mintegy eligazításul, zárójelben olvasható a műfajmegjelölés (*Új versek, 2012–2018*). Ez azért fontos, mert költőnk gyermekeknek szánt munkái mellett itt gyűjti egybe felnőtt olvasóinak írott munkáit, amit már elérkezőnek tartott leírni is: „...Ki nem mondott szavak harapják: olló a papírt. / Féknyom vagyok a bőrtökön, madártoll csak a padkán.” – olvashatjuk *Azonnali hatály* című szonettjében; bár úgy tartja: „A vers // megírja magát, te csak add a dallamot...” S íme egy játékos kisvers: „A mű dombor, /

uális az akt. / esleg a mell. / Csak ámulunk és bámulunk, / és tátva a szánk, / és árván leng / ott mélyen bent ! egy szál makacs artérián / valami göb, / valami rög: / a szív maradéka.” (Kiállítás). Egyébként egyfajta játékoság jellemző a kötet egészére: „...Egyszer egy zenész átfújta magát / egy trombitán. Örökre békét lelt / abban a másik világban.” (Genzis 2.0). S még egy példa: „Néz rád a szó: na én mit jelentek? / menj már, menj már, menj, így mennydörögnek” a szók/szavak *Kompótlét* című versében. Hosszú, leíró verset *Gasztrolitánia* címmel közöl, mintegy pihentetőnek szánva: „...Az étvágyammal gyermekkorom első tíz évében nem volt különösebb gond, mindent megettem / az utolsó morzsáig, amit élém tettek. / Azt hiszem, el is poroltak volna, ha ellenkezem, / hát megszoktam, hogy ami a tányérra kerül, azt meghagyni nem szabad...”

...költőnk gyermekeknek szánt munkái
mellett itt gyűjti egybe
felnőtt olvasóinak írott munkáit...

Aztán, mintegy desszertként a játék folytatódik többek közt *Török kávé nápolyival* című ciklusával: „Itt ül Vámbéry velem szemben / szenvedetlenül a Sevenben / fáj a bal lábunk / de gyógyszer van nálunk // németül törökiül latinul folyik a szó laza mederben / míg Rasid Effendi, szunni dervis / rácsál egy konstant-nápolyit...” S majd mintegy összegzésképpen így ír Z. Németh Summa című opusában: „...a csend postacímét / lovak nyerítik az éjbe, / ül a király fenséges / drónján az égből lebutul. // életkedv hallszik / létviasz csöppen: / nagyjából minden kész.” Azaz: még sincs „minden kész”, mert a megannyi játékos vers mellett s után illik tisztelegnie költőnknek egyik mestere, Weöres előtt, *Ha WS jó...* címmel: „Ha vihar jó a magasból, / tornádó. / Ha falomb közt telihold lép, / kémműhold. // Falu végén van a házunk, / plázalom. / De a cinke, ha leröppen, / látod: drón.”

S épp ilyen játékosan ír hátrébb: „Itt ülök a CT-n / ülnék inkább WC-n / inkább ülnék cukrászdában / vagy inkább a pc-n...” (Cété). Költőnk többnyire központos, máskor meg – amikor a vers is úgy kívánja – elhagyja az írásjeleket. S végül hadd álljon itt egy hagyományosan megírt versrészlet: „...Igen, ha ősz, azt mondom: szerelem. Rokon a fák közt gyermek-önmagad. / Egy szőlőfürt kacéran kellett magát. / az újbor érett asszonyként simogat...” (Rozsdatánc). S végül, mit tehet a recenzens: bizton ajánlja olvasásra Z. Németh István legújabb verseinek gyűjteményét.

SAITOS LAJOS

Z. Németh István: *Csipetnyi fény*,
Vámbéri Polgári Társulás, Dunaszerdahely, 2019

VARGA DOMOKOS GYÖRGY

A lélek nyomában

(első rész)

Elfogadtuk, hogy a Teremtő ezzel a szándékkal és tervvel látott neki a teremtésnek: a folyamat végére olyan értelmes lény szülessék, amely képes egyfelől fogalmat, másfelől értékítéletet alkotni a nagy műről, a világegyetemről. Az előbbihez („mi ez?”) szellemre, az utóbbihoz („jó vagy rossz?”) lélekre van szükség.

Vegyük észre, hogy a tudomány már nyomára bukkant az anyag legkisebb (elemi) részecskéinek is, de a léleknek sem a keletkezését, sem a jelenlétét nem sikerült még közvetlenül észlelnie (kimutatnia); utóbbira csupán a „léleggazda” viselkedéséből, ennek megváltozásából következett.

Lássuk be, hogy a tudomány arra sem tud határozott választ adni, mi a lélek, s mely létezőknek van lelkük, melyeknek nincs. Például a növényeknek van vagy nincs? A kísérleti muslicáknak, fehér egereknek van vagy nincs? Emberi lelkünk csupán agyunk anyagi (idegrendszeri) megnyilvánulása vagy önálló létező?

Lélekszintek

Meggyőző ellenvetések híján fogadjuk el a kínálkozó, logikus megfontolást: eleve ne feltételezzünk lelket élettelen anyagnak. Ha valamely élőlény egy élettelen anyagról (pl. egy kavicsról) úgy véli (úgy érzi), hogy lelke van, ezt tudjuk be annak, hogy ez valójában az élőlény lelkének a megmutatkozása, és nem az élettelené.

Fogadjuk el a következő, tapasztalatainkon nyugvó, logikus megfontolást is: az élővilágban nem egy-, hanem többféle lelki minőség, lélekszint létezik.

Ezek:

- az éltető erő szintje
- az ösztönös ÉN szintje
- a tudatos ÉN szintje
- a NEM ÉN szintje

Első lélekszint: az éltető erő

Tekintsük a legalacsonyabb minőségű „lelki” képességnek (lélekszintnek) az élet anyagi folyamatainak beindításához és fenntartásához szükséges éltető erő különféle megmutatkozásait (ld. pl.: fogantatás, csírázás, lélegzés, biológiai-kémiai utasításoknak való feltétlen engedelmesség). Fogadjuk el, hogy egy közönséges növény (pl. egy fűszál vagy akár egy mamutfenyő), valamint egy egyéniség nélküli, teljesen ösztönvezérelt állat (pl. egy hangya) „lelke” között nincs minőségi különbség.

Kitérő: A hangyák „lelkivilága”

Egyes hangyafajok hatalmas társadalmakat szerveznek, szerteágazó lakóbirodalmakat építenek, képesek saját testükből élő hidat készíteni, levéltetveket legeltetni és fejni, mézet (mézharmatot) gyűjteni és élő mézesbödönben elraktározni, képesek gombát termesztelni, rabszolgákat zsákmányolni és munkára fogni, de még az űrben, a súlytalanság állapotában is képesek összehangolt csapatmunkát végezni.

Vajon csakugyan létrejöhet-e egy ennyire magas szervezetségi szint hangyák százai, ezrei, olykor milliói között valamilyen lelkis összehangolódás (no meg szellemi együttműködés) nélkül? Ha csak lélek dolgában is, de hogyan említhető egy napon a vegetáló fűszál a Föld csaknem egészét sikeresen benépesítő, bámulatos teljesítményekre képes állatfajjal?

Nos úgy, hogy a hangyák voltaképpen élő robotok.

Egyelőre ne firtassuk, hogy a több mint tizenkétezerre becsült faj képviselői hogyan jutnak a rájuk jellemző viselkedési programokhoz, de tény, hogy egész életüket meghatározzák a genetikailag öröklött parancsok, amelyek arra kényszerítik őket, hogy katonás fegyvellemmel ellássák a rájuk szabott feladatokat, hangyatársadalmi szerepköröket. Például megszabott mozgásokkal felfedező útra induljanak, illatnyomokat hagyjanak, illatnyomokat kövessenek, a meglett enivalókat – vagy épp a gombatermesztéshez szükséges leveleket, fűszálakat – fegyelmezetten begyűjtsék, a fészekbe szállítsák, feldolgozzák, ha kell, gombaspórával beoltsák, trágyázzák, kezeljék, a keletkező veszélyes gázokat magasra épített kürtökhöz elvezessék. Ugyanilyen katonás rendben végzik a mézharmatot termelő levéltetvek terelését, megfejtését, a méz fészekbe szállítását, a maradék méz elraktározását. Nos, ez utóbbi sajátos megoldása jó alkalmat teremt nekünk arra, hogy mérlegeljük: elképzelhető-e a lélek egy magasabb szintjének jelenléte a hangyák társadalmában?

A maradék méz eltárolása úgy történik, hogy a dolgozók beletömik az erre a szerepre kárhoztatott hangyákba. Ezek az élő mézesbödönök aztán ott sorakoznak a fészek mennyezetére függesztve, s egészen addig ott is maradnak, amíg inszegebb időkben társaik az utolsó cseppig ki nem „nyalják” belőlük az összes mézharmatot.

Nem akarnám azt mondani, hogy például éppen az emberi fajban ne lenne hajlandóság efféle „lelketlenségre”: fajtársakat hasonló kíméletlenséggel kihasználni, a lehető legméltatlanabb szerepekre kárhoztatni. De ettől még az ember mint faj és a hangya mint faj (család, nemzetség) között a lélekszint szempontjából van egy lényegbe vágó különbség: az ember képes más lenni, a hangya azonban nem. Az embert elfoghatja

a társa iránti együttérzés, megszólalhat a lelkiismerete, igazságtalannak ítélné a mézesbödönszerű kiszolgáltatottságot (rabszolgasorsot), s némelyikünk a fajtánkból még odáig is eljuthat, hogy felajánlja a szenvedőnek: cseréljenek; s még jól is eshet neki (a lelkének), hogy feláldozhatja magát fajtársáért. Ugyanez a hangyánál elképzelhetetlen. Nem az áldozatkészség hiányzik belőle, hiszen (mint mindjárt látni fogjuk), még tűzvészkor sem hagyja abba rá mért feladatát, szorgos munkálkodását. Mint a biokémia robotja, hajszálpontosan végrehajtja a környezeti ingerekre gondolkodás és késlekedés nélkül reagáló ösztönei genetikailag kódolt utasításait. Nincs ÉN-je, egyénisége, személyisége, hogy mérlegelhesen, melyik szerepet (sorsot) válassza inkább. A bolyban emiatt sem harcol senki azért, hogy a hangyatársadalom vezére, irányítója lehessen. Nincs (nem lenne) miről döntenie. Mindenki zokszó nélkül végzi a dolgát: az anyakirálynő szaporodik, a munkások dolgoznak, a katonák vezényszó nélkül is védekeznek vagy támadnak, a mézesbödönök meg némán lógnak, s még az is valószínűtlen, hogy várnák személyes sorsuk jobbra fordulását, hiszen ehhez már némi énképre s öntudatra lenne szükség.

*...az anyakirálynő szaporodik,
a munkások dolgoznak, a katonák
vezényszó nélkül is védekeznek...*

Olyan váratlan helyzet, amikor a hangyatársadalomnak vezetői döntésre és irányításra lenne szüksége, nagyon ritkán fordul elő. Ilyen helyzet például a tűzvész. Megfigyelték, hogy a levélvágó és fűnyíró hangyák még akkor is végzik a génjükbe kódolt dolgukat, a létfontosságú gombaalapanyag begyűjtését, amikor már minden ég körülöttük, s maguk is a tűz martalékává válnak. Csodálatos gombatermesztő és társadalomépítő képességeik ellenére ugyanúgy képtelenek a tűzvész ellen védekezni, akár a fűszál vagy a mamutfenyő, holott ők nincsenek helyhez kötve, ennél fogva szerencsés esetben el tudnának futni, menekülni. Csakhogy fegyelmeztségük hátráltalan, s nincs, aki rájuk parancsolna, hogy „*a munkát tüstént abba hagyni, irhát menteni!*”. Még annyi egyéniség sem ada-

tott meg nekik, hogy a maguk elhatározásából saját életüket menthessék.

A hangyatársadalom olyasformán épül fel, mint egy élő test: minden egyes hangya megfelel egy-egy sejtnek, amely önmagában nem, csupán az egész részeként képes funkcionálni, de csak akkor, ha szigorúan követi a társadalmi „előírásokat”, azaz a hangyatársadalomra szabott biológiai utasításokat. Magasabb szintű lelki megfontolások, hajlamok, követelmények, kényszerek, egyedi vágyak vagy másokkal való együttérzések aligha játszanak szerepet a hangyák életében. Úgy tűnhet, az évmilliók óta zajló „természetes kiválasztódás” sikeres munkát végzett abban az értelemben, hogy létrehozta a hangyatársadalom működtetéséhez szükséges feladatköröknek leginkább megfelelő élő alakzatokat. Például a hím szárnyas hangyákat, amelyek ivaréretté válva, kirajzás előtt vagy után, megtermékenyítik a szárnyas nőtény egyedeket, s elvégezvén ezzel az egész hangyatársadalom életéből az egyetlen rájuk testált feladatot, gyorsan el is pusztulnak. A megtermékenyített nőtények pedig elveszítik szárnyukat, hiszen többé nem lesz szükségük rá. Miután fészeképítésre alkalmas helyet találnak, mint anyakirálynők új családot alapítanak: egy szál magukban lerakják petéiket, a kikelő utódok engedelmessé válnak a belső és külső biológiai, kémiai utasításoknak, elnyerik életre szóló feladatukat. A nőtények legtöbbjéből dolgozó lesz (esetleg katoná), az anyakirálynő és az ún. fiasítás (növekedő lárvák, bábok) fáradhatatlan táplálója, gondozója, a fészek építője, védelmezője, takarítója, az összes ennyivaló (s ha kell, a gombatermesztés alapanyagainak) beszerzője, kezelője (ha kell, a méz eleven tárolója).

A lelki szintek legalacsonyabbja is szemlátomást elég e liputi lények társadalmának a sikeres működéshez, fennmaradáshoz, sőt a lankadatlan növekedéshez, terjeszkedéshez. S még ahhoz is elég, hogy az egészségesek gondoskodjanak megsérülő társaikról, ne hagyják cserben őket. Pedig velünk, emberekkel hányszor előfordul az ilyesféle cserbenhagyás! Miért? Mert mi választhatunk: a magunk kényelmét, hasznát nézzük, vagy inkább jót cselekszünk, áldozatot hozunk. A hangyák ellenben nem választhatnak: náluk a közösségi szempontokat előnyben részesítő biológiai, kémiai parancsok (ősinformációk, genetikai utasítások) mindent felülírnak. S még arra sincs lehetőségük – ellentétben velünk –, hogy ítéletet alkossanak arról, ez mennyire jó vagy rossz nekik.

Tény, hogy a hangyáknak csodálatos az alkalmazkodóképességük, s ennek köszönhetően az idők során jóformán az egész földet sikeresen belakták. Hangyákkal foglalkozó kutatók hajlamosak ezt a kiváló alkalmazkodó képességüket valódi alkotókészségnek és valódi értelemnek betudni, legyen szó gombatermesztésről, levéltetűtartásról, vagy éppen hídépítésről, amikor száz- meg ezerszámra ügyesen összecsimpaszkodnak, így teremtve összeköttetést kisebb szakadékok két partja között. S ha ennek a bámulatos alkotóképességnek a megléte cáfolhatatlan tény, hogyan is tekinthetnénk a hangyaegedeket magasabb rendű lélek és önálló gondolat nélküli robotoknak?

Mielőtt erre válaszolnánk, szenteljünk egy kis figyelmet a hangyák egyediségének, egyéniségének.

Részlet Varga Domokos György: Isten logikája – Az Élet logikája című kettőskönyvből. Következik: A lélek nyomában (második rész)

BIERNACZKY SZILÁRD

Történelmi tények a szénakazalban?

Avagy a „középső” Walsin-Esterhazy

Nem igazán értettem szegény Esterházy Pétert, miért gondolta, hogy minden „*rokona, boldog(talan) őse*” nevében és helyett neki kellene kiállnia, ha azok (véletlenül vagy inkább kényszerűségből) „történelmi hibát” követtek el valahol a múltban. Ismeretes (és sokak szerint kárhozzátott) édesapja ügynöki múltja miatti „írói” (túl)reagálása. Még furcsább, hogy történelmi családjától még az 1700-as években (természetes úton) Franciaországba ágazott Valsin-Esterhazyak vagy Esterhazy-Walsinek (ki tudja pontosan) egyik leszármazottja helyett is, aki a látszat szerint (?) igen negatív szerepet töltött be „*egy világraszóló francia katonai árulási botrányban*”, felveszi a kesztyűt, bocsánat, a bunkósbotot, hogy e távoli rokonának-elődjének vallott egykori francia kapitány fejére mérjen csapásokat, vagy inkább hogy kifejezze mélységes távolmaradását ettől az ügypől és személytől.

Esterházy barátunk Zolára utaló és az interneten is megtalálható írása („*Jaccuse rendbehozás*”, eredetileg a *Magyar Lettre Internationale*-ban) leszögezi a francia ágba tartozó Bálint László gróf lánya, Marianne természetes fia kapcsán, hogy:

„*100 éve volt a Dreyfus-pör, amelyben siralmas szerepet játszott egy Esterházy (tüzér?) kapitány, sokan ezt a nevet majdhogynem csak a Dreyfus-pörrel hozzák összefüggésbe.*”

Vagyis ez a bizonyos Marie-Charles-Ferdinand Walsin-Esterhazy (Párizs, 1847. december 16. – Harpenden, Anglia, 1923.

május 21.) katonai akadémiai évek és katonai szolgálat, majd más beosztások nyomán belépett (1892-ben) a francia hadseregbe, utóbb eladósodva katonai információkat adott el a németeknek. Mindezt azonban Dreyfusnak tulajdonították (mint kiderült utóbb, maga Esterhazy kapitány közreműködésével), amelyre azonban részben a Zola indította mozgalom nyomán világszerte fény derült. Ferdinand ekkor Angliába „emigrált”, ahol haláláig fordítóként tevékenykedett. A korabeli história mai (francia) kutatói szerint az igazság azonban az, hogy amint Dreyfus maga, „hősünk” is a francia kormánykörkhöz tartozó hazaárulók intrikáinak lett áldozata, akit utóbb cserbenhagyva angliai száműzetésbe kényszerítettek (Berényi László, *de lásd továbbá Marcel Thomas árulkodó című monográfiáját: „A Dreyfus-ügy fonákja”, 1989.*

Megvallom, bennünket ez az ezerszer újra és újra megírt és elemzett történelmi botrány azonban ezúttal kevésbé foglalkoztat. Sokkal inkább elsikkadt, és hogy vulgarizáljuk egy kissé Clifford Geertzet, sűrű leírással (adatokban gazdag, új ismeretekkel) kecsegtető más „tény-erdőségek” keltik fel mostanában a figyelmünket.

Vagyis ez a nem mindennapi történet valójában ott kezdődik, hogy Marianne grófnő (1741–1823) házasságon kívül teherbe esett egy bizonyos nagybácsitól, Jean André Caesar Marquis de Ginestous-tól (1725–1810), majd a megszületett

gyermeket a házi orvos, dr. Valsin nevére anyakönyvezték, a fiú pedig elkerült a nagybácsi Vigan településen elhelyezkedő házából. Mit tesz isten, a francia forradalom idején a királyi házhoz közel álló Marianne grófnő a Temple-be került, ott raboskodott hónapok óta, mígnem onnan éppen a fia szabadította ki, amint ezt Esterházy Péter is felidézti, romantikus körülmények között, s ezért az anya ekkor hálából elismerte őt közjegyző előtt (1795) természetes fiának. Vagyis ez az akkor 28 éves anyamentő fiatalember (*Jean Marie August Walsin-Esterhazy de Ginestous, 1767–1840*) tehát a Dreyfus-per főszereplőjének a nagyapja.

No de vajon ki az apja?

A francia adatok szerint nimes-i birtokosnak, illetve kereskedőnek (marchand négociant) minősülő nagyapa, tehát Jean Marie August, az anyamentés után két évvel, 1797-ben feleségül vette egy ugyancsak jómódú kereskedő lányát. S született meg házasságukból harmadikként (Valentin és Ladislas után) Louis Joseph Ferdinand Walsin-Esterhazy (1807–1857), vagyis az apa, akivel kutatásaink szerint mindenképpen érdemes hosszabban is foglalkozni.

...a francia kormánykörökhöz tartozó hazaárulók intrikáinak lett áldozata...

Különösképpen, hogy mind az Esterházy-család nagy tudósa, Berényi László (lásd: *Esterházyak. Egy ezeréves család története, 2014*), mind íróbarátunk figyelmét elkerülte e botránymentes (bár drámai eseményektől egyáltalán nem mentes) pályafutást felmutató (mellékági) Esterházy-előd alakja, aki 18 évet töltött katonaként (1832 és 1850 között) Algériában, majd a hadosztályparancsnoki rangig vitte fel a krími háborúban (1856), és mellesleg két könyvet is írt, amelyeket újabban arab (algériai) kutatók is idéznek.

Ferdinand, az apa tehát, akinek az életrajzát bizony eléggé nehézkesen lehetett csak összeállítani, 1826–1828-ban műegyetemi diplomát szerzett, majd elvégezte a katonai akadémiát (École de Saint-Cyr). Aztán különféle szolgálati helyek nyomán, mint említettük, 1832 és 1850 között 18 éven át Algériában tartózkodik, ahol – Oranban – főhadnagyból egészen az ún. Arab Hivatalok helyettes parancsnokává emelkedik: 1842-ben az őshonos zászlóalj parancsnoka, majd alezredes, végül a „szpáhi” hadosztály ezredese. Eközben arab nyelvtu-

dása és persze magas beosztása folytán bekerül a jelentős helyi személyek körébe, ami lehetővé teszi, hogy megírja könyveit, egyrészt a korábbi több évszázados algériai török uralomról, elsősorban a katonai és kormányzati vonatkozásokkal foglalkozva (1840), másrészt az oráni (orániai) Makhzenről (a terület gyarmati működtetéséről, 1849).

1846-ban veszi feleségül Marie Thérèse Zélie Dequeux de Beauvalt (1822–1865), akitől a fia (1847) és utóbb egy lánya születik (1854). Azonban még utolsó éveiben sem telepedhet le véglegesen. 1855-ben kirendelik a krími háborúba, amelyben egyébként bátyja (Jean-Louis Ladislas, 1804–1871) is részt vesz, és akkor nevezik ki őket, méghozzá ugyanazon a napon (1856. március 18.) hadosztályparancsnokká. Hősiünk ekkorra már megkapta (1855) a becsületrendet. De a tífusszal, végletes klimatikus viszonyokkal (augusztusban mínusz 27 fok) terhelt krími küzdelmekből halálosan leromolva tér vissza Franciaországba, majd néhány hónap múlva Marseille-ben, alig ötvenévesen meghal. A nevezetes párizsi père-lachaise-i temetőben lel végső nyugalomra, síremléke ma is megtekinthető.

De vajon mi rejlik a könyveiben? Nem több és nem kevesebb, mint történelmi és katonai tények, tettek, illetve meggondolozható ismeretek. Az első munka a törökök által leigázott Algériába, a második inkább a francia gyarmatosítás világába nyújt betekintést. Az élénk táruló események borzalmasabbik vége az, amikor francia kritikusi által afféle „huszár-bravúrnak” illetett eseményekkel állunk szemben, vagyis például amikor a „kegyetlen” katona arról regél, hogy egy győztes csata után 150 levágott fejből piramist építettek a katonái. De a korai nyers kolonializmus képviselőjeként taktikai-stratégiai gondolkodása is arról tanúskodik, amelyet ma már a legnagyobb ellenérzessel és kritikával illetünk: a helybélieliek, az őshonos törzsek ellenállását meg kell törni, ha kell, a legkeményebb katonai akciók során, majd pacifikálni, és átvezetni őket a „polgári létbe”.

Meghökkenítő ellentmondás viszont, hogy ugyanez a „kegyetlen” katona magas hivatalában (az ún. Arab Hivatalok helyettes vezetőjeként) azoknak a liberálisabb nézetű „franciáknak” a sorába tartozik, akik ellenzik az őshonos lakosságtól a jobb földek nagy tömegű kisajátítását mindenféle ügyeskedésekkel (pl. megfizethetetlen illetékek kirovásásával). Egy mai arab kritikus szerint a „ravasz” Walsin-Esterházy eme irodák mögé bújva és a felsőbb kritika ellenére igyekszik ellenállni a túlzásba vitt gyarmatosítás „terméseinek”.

Még meglepőbb, hogy az egyik mai francia nyelvű algériai folyóiratban, amelyekben az ország településeinek, városainak, falvainak a történelmi leírásai kapnak helyet, egy helyütt arról értesülünk, hogy ez a bizonyos Walsin-Esterhazy mint az oráni arab irodák helyettes vezetője irányítja a korábbi főparancsnok, Bugeaud tábornok elképzelésének kivitelezését, éspedig a megerősített falvak (médina jdida) megteremtését, amely a falusiak védelmét szolgálná a nomádok támadásaival szemben. Mindemellett ez az elképzelés a következők jegyében zajlott (mintegy 35 megépített falvat, egyúttal a gyarmatosítók első építési törekvését realizálva):

„Legyen mindenütt két nagyobb, a többiek közül kiemelkedő épület és a többi is keleti stílusban: a ház feje, a „douar” közepén, azaz az egyik oldalon, míg a mecset a másik oldalon. Az egyes házak két vagy három hálósobával, és biztos ponthoz kapcsolódva. Mindenütt legyen egy kandalló is. A házak között a faluban maradjon elegendő hely a szarvasmarhákat elhelyezni...”

Biernaczky Szilárd

Horány

Ócska halk batár-magunkat visszük, míg vidám madár füttyög a fák közt. Horány. Poros tág délelőtt, kis szűk utcák, roskadt ág egy kertben. Nagy kört ír körénk a távol, ezer egészség harsog a fűből, s peng, dalol a kék ég.

Vagyis a helyi (őshonos, másrészt muszlim) kulturális hagyományokat számításba vettük e terv, illetve kivitelezése megteremtésének előkészületeinél.

Különösen nagy a tudománytörténeti értéke tábornokunk azon megjegyzéseinek viszont, amelyek a kor kiemelkedő algériai személyiségeire vonatkoznak. A történelem mindenkori ellentmondásosságát idézi fel ugyanakkor, amikor ezek közül megemlítjük, a 19. század első hét évtizedének egyik nagy jelentőségű alakja, az algériai önállóság meggyőződéses képviselője, a későbbi iszlám humanizmus példaképe, a zsidó-keresztény-iszlám párbeszéd híve, Abd-el-Kader emír, egyúttal vallási vezető (1803–1883) egyfolytában harcban áll, illetve egyezkedik a franciákkal. Részben a marokkói szultánnal összefogva létrehoz egy mohamedán törvénykezéssel államot (1830 után, kb. az 1840-es évek közepéig-végéig), amelynek persze az évei meg vannak számlálva. Az 1830-tól kezdődő francia gyarmatosítás jó másfél évtized alatt felszámolja e folyamatosan változó határokkal bíró államkezdeményt, az őshonos kísérlet vezetőjét pedig előbb bebörtönzi, majd Szíriába száműzi. S lesz belőle (számos nagy hatású írásmű szerzőjeként) a muszlim humanizmus egyik fő szószólója, akit utóbb – a nemzetközi nyomás hatására – a franciák becsületrenddel tüntetnek ki, a pápa üdvözli őt, Abraham Lincoln pedig ajándékot küld a számára.

Mustapha ben Ismail aga, egyúttal vallási vezető (1769–1843) viszont az orán(ia)i Douair és Smela közösségek vezetője.

Devecsery László

Cédrussá válok...

Cédrusok árnyékában élek:
cédrussá válok magam is.
Közöttük keményül a lélek,
ezredévek kérgesülnek
bennem: belőle megélt századok.
Végtelenség ígérete testem:
tudom, egyszer mégis meghalok.
Választani kényszer nem enged,
de ágaimmal nem tépek sebet.
Mágikus csomómat feloldom:
tiétek legyen varázs, küzdelem.
Pogány körmenet, vadóc-sereg,
köröttem, belőlem vonulnak el:
valahány teremtményem,
távol vagy gondolat-közel,
őrvideki büszke legények
konok fejjel, bölcs akarattal,
hitetlen hittel jövőt-hívők,
s kérges tenyerű szántóvetők.
Cédrusok árnyékában élek:
cédrussá válok magam is.
Közöttünk keményül a lélek.
Hazára-honra hú gyökérrel,
megoszthatatlan szenvedéssel,
megosztott örömmel, reménnyel,
jöjjetek hozzám zarándokok!

1830 előtt a törökök legendás hírű (passzív ellenállást megvalósító) megbízott kormányzója a tengerparti Oranban és a hozzá tartozó területeken. Azonban 1830 (vagyis a török hatalom megszűnése) után rövidesen Abd-el-Kader eltántoríthatatlan ellenfelévé válik, és a franciák mellé áll. Utóbb, öreg korára a francia hadsereg „bennszülött” tábornoka lesz, a harcok során pedig hol rabságba kerül a marokkói Fezben, hol pedig a marokkói szultán a szövetségesevé válik. Ő Walsin-Esterhazy ezredes elődje az oráni Maghzen (marokkói arab kifejezés: kormányzati intézmények, államhivatalok) vezetőjeként. Halála mondhatni a történelem borzalmasabbik végét idézi: egy alkalommal a franciák fedezetét lemondva indul el csapatával, de útközben megtámadják Abd-el-Kader emberei, megölik, levágják a fejét és a karjait, amelyet aztán „a szomorúság hagyományos jelképeként” a nagy ellenfél (a későbbi iszlám-hívő humanista) a piactéren közszemlére helyeztet ki.

És hol van mindebben a magyar huszárok őse? Egy alkalommal a magyar származású tábornok (akkor még ezredes) így vall Mustapháról (bár volt alkalma a különféle egyezkedő tárgyalások során annak nagy ellenfelével, Abd-el-Kaderrel is találkozni):

„Mennyi dolgot kellett nekiünk megtanulni, fáradtságot nem kímélve hallgattuk meg a véleményét, mennyi hiba, amely nem kímélte őt meg a tapasztalatlanságunktól. Mindent ez az öreg tisztázott a háború gyakorlatában, amelyet mi alig ismertünk, valamely parancs kiadásában, amelyet mi akkor idegennek éreztünk. Nem más, ő az, aki hosszú időn át töltötte be az aga magas hivatali szerepét a török hatalom lehanyaglására idején, és ha kellett, felvonultatta a lázadó törzsek ellen egész katonai erejét, amelyet mi már korábbról ismertünk.”

Mindent összevetve tehát Louis Joseph Ferdinand Walsin-Esterhazy figurája minden bizonnyal a magyar művelődéstörténetnek is része, még ha már csak negyedrészt is hordozott az Esterhazyakból, vagyis könyveit akár az „afrikánisztikai hungarikák” sorába helyezhetjük, amelyeknek a feltárása mostanában a *Magyar Afrika TudásTár* elektronikus könyvtár munkálatai mellett és nyomán zajlik éppen. A két Esterházy-tábornok (mellesleg Ferdinand bátyja, Ladislav is számos évet töltött el Algériában) működése, részvételük a francia gyarmatosításban, részvételük a Krími háborúban és írásos örökségük immár mindenképpen a hazai kutatók figyelmét is felkelthetné. Annál is inkább, mivel a francia kommentátorok nem győzik felemlgetni e katonának a Rákóczi-szabadságharcig visszavezető huszár-hagyományait.

Szente B. Levente

Erdőország közepén

N
Narfény botlik ágak hegyén,
Kerek mezőn, tündérszép erdőország közepén.
Fűzfa, fűszál már meg ne hallja,
Bájra, jóra, bajra,
Mi jöhet még készakarva.
Hisz téiben áll térdig e táj,
Ó, mi minden jöhet még,
Vagy összegyűl mi válaszra vár.

Csontos Márta versei

A sehol szélén

Fel akartam jutni a kékbe,
hol az árnyak belenőnek
a semmiből formálódó
teljességbe – Isten udvarán.

Hiába nézek át a
csend kapuján, hiába keresem
a Paradicsom bejáratát.

Túl magasan repülnek
a galambok és az angyalok.

Kiterítem magam
eléd, Uram,
pihenőhely talán lehetek még.

Ős-titok

Nem tudom, a fák
álmodnak-e leveleket,
vagy a levelek keresnek
maguknak ágat?

Nem tudom, miért vonz
a semmi, s miért akarok
a semmiből nyerni
bizonyosságot.

Halandónak tudom
magam, mégis a lélek
lángjába nézek:
Isten jeleiből öröklétbe
formázom a valót.

Miért nem...

*Tejfoggal kőbe mért haraptál?
Mért siettél, ha elmaradtál?*

József Attila, Karóval jöttél)

Hagyta elszáradni a levendula
illatát, nem zárt jól az üvegese,
amibe bezártad a selyemfüvek
suttogását – nem maradt más
a múltból, csak a holnapi szenny.

Nem raktál rendet a játszótéren,
csak egymásra halmoztad a
használhatót és a használhatatlant.
Ott álltál a kacatokból épített
emelvényen – volt egy kis
tériszonyod, mégis azt hitted,
te vagy a szikla-léptű Isten.

Visszavágysz a régi ugróiskolába,
ahol nem mások dobják neked
a követ, visszavágysz a gyönyörtől
megfosztott valóságba, ahol a
bűntelen Éden-lakók békében
élnek, mezítelen – s az éteri
homályban átölel az Álomcsend.

Egy másik dimenzióban tudnál
megint ragyogni, megfáradt
sziklákat fényedben ringatni –

Ország László fotója

ILLÉS ESZTER

Ez a ház eladó

Egy este valaki így szólt hozzám:

- Megismersz?
- Meg – feleltem –, az anyai nagypapám vagy.
- Az vagyok – válaszolta. – Napok óta nem alszom.
- Tudom, hogy nem alszol. Hallom, amikor énekelsz.
- Énekelek?

- Meg hangosan beszélsz a nagyanyámhoz. Meg a tornácon öreg ollóval nyírod az öcsém haját. Meg kast csinálsz szalmából, megsodort szénából, fűzfavesszőből, deszkából. Most semmi rossz dolog nincsen, mindennap még ki a méheskertbe s el a szőlőhegyre békességgel.

- Jánoskát láttad-e?
- Az éjjel – felelem.

Úgy áll az ablaknál, mint valami hej-legény, aki táncolni készül, s mindjárt előrelép, egészen a szekrény elé, s tudja, sok a leeresztett redőny, nincs csarnok, nincs, aki összegyűjtse a tejet, nincsenek tehének, disznók, kisebb-nagyobb keserűség is akadt bőven, baj baj hátán, most éppen a cukor lesz drágább, a benzin, tegnap a kenyér ára ment fel újra, a falu idejétmúlt, felesleges, nem kell a zöldség, a gyümölcs, elszaladnak egymás mellett az emberek, elveszítik egymást, magukra maradnak. Itt lesz megint közöttünk Mátyás. Madarak és állatok, füvek és fák között. Ha egybenőtt jeget talál, megtöri, ha nem talál, akkor csinál. Folyókra, kötelekre, kerékabroncsokra, terméskövekre. A juhászok azért jó hírt mon-

danak, sok juh leellett, lesz húsvétra pecsenyebárány, futkározhatnak Olaszországba a kamionok, valutát ér valamennyi állat. Lehet ébresztgetni a méheket, most már igazán, ha nem tettük volna február huszonkettedikén, Üszögös Szent Péter napján. Ha van hófúvás, hirtelen azt is kibontja Mátyás, nem lustán, nem szekercével, hanem lapáttal. Istállók ereszeiről lecsapja a jeget, a kopott cserepekről a havat vesszősöprűvel.

*...a falu idejétmúlt, felesleges,
nem kell a zöldség, a gyümölcs,
elszaladnak egymás mellett az emberek...*

Elindulok keresztül a szobán.

- Máriát teremtő, minden bűntől megőrző Atyaisten!
- Uram, irgalmazz!
- Érettünk emberré lett Fiúisten!
- Uram, irgalmazz!
- Máriát szent tüzeddel, égi fénnel átjáró Szentlélek!
- Uram, irgalmazz!

Felemelem az imakönyvet az asztalról. Ebben még nem a Miatyánk új mondata van: „*Ne engedd, hogy kísértésbe essünk!*” Mit nem mondtam még? Hogy a levegő füledt és ragacsos. Hogy minden kitudódik ezen a kerek világon, a falu szájára

Ország László fotója

kerül. Hogy szőlőt szedetlenül hagyni bűn. A mondókát: „*Szent Antal, kérlek, / adj engem férjnek, / de ne olyan vénnek, / hanem fiatal legénynek!*” Nem mondtam a beszélgetéseket a kiröppenő méhrajokról, vadmézgyűjtőkről, a két oldalán sövényvel kerített, faragott ajtajú, tőkezáros, fakulcsos méhesről, hívatlan látogatókról, latrokról, a birtokterületet megjelölő kövekről, az öreg, megrepedt bontószékről, a telekhatár orgonabokrairól. Még a méhraj se röppen ki, pedig az akácerdők áradoznak, pedig a virágzás erős, a nyár és a méhes pontosan mutatja a halált, a kaptárakat láb alá, porba dönti, és én se láttam álmot soha olyan világosan, mint akkor, előtte éjszaka, mikor

Tönköl József versei

Anyám emlékének

Elárvulva lesed a fák hullt koronáját, a madáreget, a messzi lángokat, mire hajó lesz a kepe, zene a tulipános kiskert, bolondít bogár-muzsikája, hol kezdődik a Százhold, vagyis inkább a nyár, mire megtalálsz kajmókos kaszáit az árkok között, elfogynak a kévék a föld színéről, s a falak közti tengerek, s a vitorlák kötelei sarlók és kötőfák körül, kezdetben megzavarhatja a kilátást egy-egy szekér, de ott van előtted a hely, hol az ősök arcát széttördeli, majd összerakja a Hold, mint egy szelíd kazlat, beleszúrja vásott vonyogóját, a Kövecsesér partján hasal, előtted, a réten hanyatt, szemed alatt tarló, muszáj mezítláb menni rajta annak, aki egyedül van, fürkészni a patkó csillagú eget, amennyire csak lehet.

Pásztorvers

Harangozunk hályogos alkonyatnak, öreg szívünk megolvad, mint a viasz, akácágak törik szárnyát a Napnak, valaki ablakunkon zörget: ki az?

Mintha a nyomorúság közel volna, kőfújta rongyos ingben rontana ránk, kolompjaival fölzsibong a csorda, lassan, mint a cserép, kiszárad a szánk.

Füves legelőre raktuk az oltárt, botunk, ostorunk, a vályú se látszik, azt zengjük, azt a holdas akác-zsoltárt, lángokban, levelekben, fulladásig.

Jánoska a semmibe esett: a méhek a száján röpültek be, királynőjük a szívéből evett, s a vércsékét vijjogva az arcomba kergette a hamvadó ég. Hol van már az a raj? Másról nem is esett szó: minden tagja a potrohán sárga gyűrűt viselt, fényesen zuhant alá, a föld mélyén az öcsémet megijesztette, megmarta. Túlvoltunk ostobaságokon és bölcsességeken, az volt, ami volt, se jó, se rossz, megöregedett a ház, mindaz, ami valaha a miénk, fehérén hozzápenészedett a falakhoz, gerendákhoz, nézegetnek bennünket tárgyak, rózsák, nyelükről leszkadt fejszék, kapák, és arra is emlékszem, a tehének ganés térdére, a kiszöldült vízmosásokra, a lélek indulataira, a gertyaszagú gödörbe temetettek szemekre, ahogy eltakarták előlük a világot a koszorúk, a csokrok. A függöny mögött szekrények, székek, kivehetetlen arcok, árnyak, tablettás barna üvegcsék, eltett befőttek és savanyúságok, asztal, a szoba egyetlen történet, senki nem nyitja az ajtót, nincs az ördögnek hatalma semmin. Jaj, mit beszélék!, dehogyis akartam ezeket elmondani! Anyámnak a háta furcsán rázkódott, csak rajzszögezte, egészen lassan a kapura a nagy keménypapírt, hogy lássák, mindenki lássa. És most egyszerre szemembe ötlük a mondat: „*Ez a ház eladó*”.

Elfordulnál más tavasz iránt

És látszanak mindenünnen a zászlók, fönna a hegyen, ahol egymásnak támaszkodnak pincében a hordók, s minden emlékeztet szőlőszemekre, seregélyekre, a csend addig tart, míg szertehullunk, ami látszik, nő a sötétség azok között, akik elégetik szívüket, szépen beszélnek a holdról, toronymély páskomi kutakról, fehér fagyöngyökről, a csákós kakasmandikó hátracsapott lila szirmairól, megtalálják a madarak fészket abban a pillanatban, amikor a holtak nyugtalankodni kezdenek, elfordulnál más tavasz iránt, a tenger-égre roskadva istállók hevernek, milyen reggelt kezdenél előlről? legyenek sárga virágú bogláros szellőrózsák, legyenek fecskék, hogy kihalítsák a tehénkarikákat a vénült jászlabból.

Fekete jég

Kismosó fekete jege vár a nyárban, és eső zuhog, mintha mindenki sírna, és mintha látnád, ahogyan sárga ingét Hosszúirtás vízdudáira dobja, ahogy öleli lányok combjait a Hold.

A legendás kutató

100 éve született id. dr. Béres József

F1920. február 7-én, 100 évvel ezelőtt született dr. Béres József, a Béres csepp megalkotója. Egyike azon magyaroknak, akik felfedezésükkel és évtizedek kemény és sokáig el nem ismert munkájával kiemelkedőt és páratlant alkottak, egy igazi hungarikumot. Élete a szorgalom, a becsület, a hazaszeretet, a kitartás, a meg nem alkuvás, a segítőkészség egyik legszebb példája. A benne lakozó rendkívüli elhivatottság nemzeti példaképpé nemesítette alakját.

A benne lakozó rendkívüli elhivatottság nemzeti példaképpé nemesítette alakját.

A feltaláló 1972-ben alkotta meg legendás cseppjét, mely ma Magyarország vezető egészségvédő készítménye. A szocializmus időszakában újszerű nézeteiért kuruzslónak kiáltották ki, és számtalan nehézséget kellett leküzdenie, elviselnie, amíg találmánya a rendszerváltozást követően elismertséget szerezhetett. A Béres Részvénytársaság 1989-es megalapítását követően készítménye hatalmas erővel robbant a köztudatba, és a vállalat következetes munkája meghozta a hivatalos elfogadást és elismerést. A cseppeket 2000-ben gyógyszerre minősítették, és 2013-ban az elsők között választották hungarikummá. Id. dr. Béres József 1997-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztjét, 2002-ben Magyarország legrangosabb tudományos elismerésével, a Széchenyi-díjjal tüntették ki. Életművét a Magyar Örökség részeként tartják számon, nevét intézmények, utcák, terek viselik, életútját könyvek, dokumentumfilmek, színdarabok, televíziós játék- és mozifilm is feldolgozta.

Id. dr. Béres József

Devecserny László

Hajnalodik...

Látjátok, feleim?...
isa, por es hamu..
Látjuk!
Ki tengeráradatban,
ki zivatarban,
ki kitépett nyelvvel,
ki feledett renddel,
ki ember nélküli csendben,
ki magában az árban,
ki a sorsszorításban,
ki

Széchenyi koponyacsontjában,
Radnóti tarkón-lótt szavában,
Rákóczi Rodostó-magányban,
Kossuth-eszmék viharában,
az ugarban, gazban, fagyban
számozott parcellákban,
konceptiós hangzavarban,
mikor ítélő s elítélt azonos
félelmet ringat, mikor nem
tudod, lángol vagy pirkad
utolsó hajnalod, akkor,
akkor hová vesztek a szavak...

...isa, por es hamu.

Gerencsér Zsolt

Március

Március. Hét betű. Ettől lenne olyan különleges? Nem hiszem. Rajta kívül még másik három hónapunk neve is hét betűből áll. Mégis különb mindegyiknél. Vajon mitől? ...Tudjuk, az év harmadik, egyben a tavasz első hónapja. Nevét a római hadisten, Mars nevéből eredeztetik, aki eredetileg a tavasz, a termés, az erdők-mezők védnöke volt. Korábban írtuk *márzius*nak, sőt *martius*nak is. Mások *März*-nek, *March*-nek, de van, ahol *Marzo*-nak írják. Mi egyéb nevét is ismerjük, ezek alapján nevezhetjük úgyis, mint: *Böjtmás hava*, *Tavaszelő*, *Kos hava*, *Kikelet hava*.

Végtére is csak egy név a múlt homályából, miért ne lehetne nyelvenként, akár tájegységenként változó? Hiszen lehet. Ahogy a naptárban elfoglalt helye sem azonos a földtekén. A korábbi időkben az évkezdet havául szolgált, és maradt az sokáig. Keleten a népek még tán ma is így kezdik-számítják az évet. Vagy másik hónappal. A marslakók talán egyáltalán nem is foglalkoznak a márciussal. Nekünk mégis mitől annyira egyedi, kivételes?

A langy szellők hátán suhanó halovány sejdítések miatt? Azért is. De a márciust akár felleghajtó nagyidők is jellemezhetik. Lehet még ilyenkor hózápor, villámvágta vak égről lezúgó zivatar, vagy amikor csak az ördög rázza odakint cefetül a fákat. Mert már érzi... Mert van valami megmásíthatatlan, visszavonhatatlan ebben a hónapban, ami a másik tizenegyben nincs, vagy nem olyan hangsúlyos. Mert azokban más van. Másnak kell lenni, pont.

De mi van a mi márciusunkban? A kéményfüst alól eredő illatok? A zsendülő fű lehelete? Az elevenedő gyümölcsfaágaké? A nap felé táncot lejtő karcsú nárciszé, a büszke jácinté? Igen, mindez benne van.

Ahogy az egyre élénkülő színek is. Nézünk, figyelünk kikerekedett szemmel. A Teremtő talán virágnyelven kíván közölni velünk valamit... Ezért oly lágy az ibolya lilája, tapintatos a tulipán sárgája, pironkodó pirosa. A búcsúzó hóvirág fakuló fehére, és az egyre élénkülő, erősödő, húsosodó zöldek. Hajtások, szárak, levelek.

Márciusban mások már a zajok meg a zörejek. Erősödnek a hangok és szavakká, néha kivételes mondatokká állanak össze. A „*Roskad a kásás hó, cseperészet a bádogeresz már*”-on kívül hallhatik (esetleg távolabbról) az igen prózai hólapát csoszogása, de a szélnek feszülő zászló lobogó csattogása is. Mert nekünk már (százhetvenkét éve) ez is benne van ebben a hónapban, ahogyan legalább ötven éve az is, hogy: „*Zúg Március!*”... Aztán benne van még annak idusa is. Kinek baljós, kinek kevésbé. Aszerint, melyik partján állt a jó öreg Rubiconnak. Ezért aztán a csalóka időjárás mellett benne van (lehet) a megcsalás eshetősége is.

Mi mégis hiszünk a márciusnak. Mert ami majd betetőzik júniusban-júliusban, és a kamrába hordható lesz augusztus vagy az egész ős folyamán, az ilyenkor, márciusban még csak remény, de rügycsokorok sarjadó, eleven ígéret.

Hiszen: kezdetben vala az ige..., aztán az ige testté lett.

Ország László fotója

Emberközeli vezetés

PALLAS
ATHÉNÉ
BOOKS

A rendeltetés kiemelt szerepe a vállalati működésben

Mi a célunk az életben? Mi a rendeltetésünk? Ezt a kérdést nemcsak egyéni szinten kell feltenni magunknak, hanem egy vállalat működését illetően is! A könyv szerzői szerint ennek megtalálása döntő fontosságú azon cégek számára, amelyek a XXI. században sikeresen akarnak működni. Sudhanshu Palsule és Michael Chavez azzal a felütéssel kezdi könyvét, hogy az embert alapvetően létének miértje, illetve az erre adott válaszok megtalálása motiválja, és pontosan ezt a logikát kell alkalmazni egy cég működésére nézve is. A könyv számos példával és esettanulmánnyal szemlélteti az emberközpontú vezetés gyakorlati hasznát, illetve a rendeltetés megtalálásának kiemelt szerepét az üzleti életben.

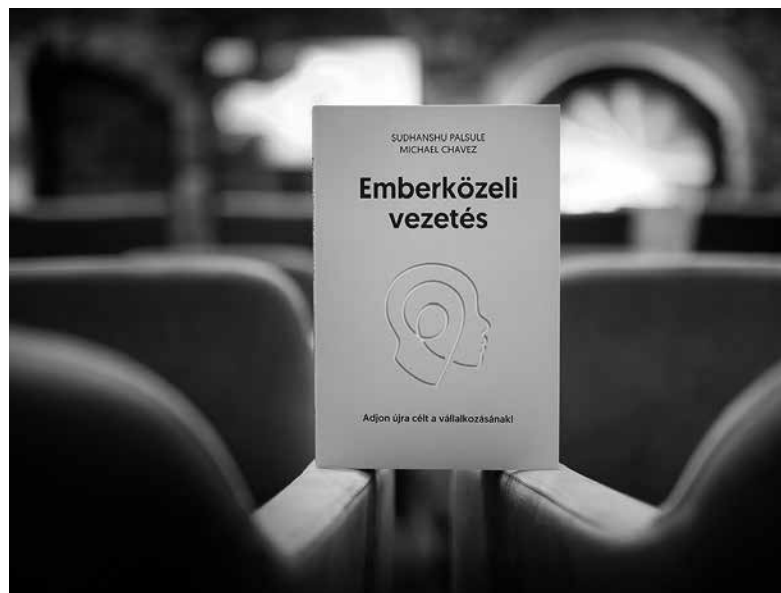
Napjainkban jelentős átalakulást figyelhetünk meg a vállalatvezetők irányítási módszereiben. A XXI. század sikeres menedzserei egyre inkább az emberközeli vezetés együttérzésen és pozitív pszichológiai megközelítésen alapuló metódusait helyezik előtérbe. A digitális technológia és a közösségi média térhódításának köszönhetően a szigorú hierarchián alapuló döntéshozatal elavulttá vált.

Számos kutatás igazolja, hogy az érzelmek nem csupán a döntéseket befolyásolják nagyban, hanem egy cégen belül az emberek, a dolgozók motiválásában is kiemelt jelentőségűek. Ezt a motivációt kell összhangba hozni a cég rendeltetésével, vagyis hogy pontosan mit akar a cég elérni, milyen elvek szerint működik. Egy rendeltetésen alapuló szervezet képes azt a gyorsaságot és spontaneitást megtartani, amit a folyton, a szinte pillanatról pillanatra változó piaci viszonyok diktálnak. A rendeltetés megtalálása pedig egyértelműen változást von maga után, és ennek szükségességét a szerzők szerint négy faktor határozza meg:

*...nem elég az eddig járt úton
a lépéseinket lassítani,
más útra kell áttérnünk.*

1. A komplexitás kihívása: egy olyan komplex világban élünk, ahol a linearitás megkérdőjeleződik, ahol a közösségi médiának köszönhetően a fogyasztók már nem csak passzív felhasználók, hanem aktív véleményformálóká váltak.

2. A millenári generáció: a munkaerő nagy arányát ma már egy olyan generáció teszi ki, akik nem bíznak az intézményekben; akik bárholnan képesek dolgozni; akik olyan cégnél szeretnének dolgozni, ahol a vállalati értékek összhangban vannak a saját értékeikkel; és ahol a magánéletükben és a karrierjükben egyaránt ki tudnak teljesedni.

3. A homályossággal, kétértelműséggel való küzdelem: napjainkban a vezetők egyik legfontosabb feladata, hogy segítsék az embereiket, hogy a környezetünk kevésbé egyértelmű jeleit is érzékeljék, és azokra megfelelő gyorsasággal reagáljanak.

4. Az alkalmazkodás szükségessége: a XX. században a világ megismerhetőnek és stabilnak látszott. A XXI. század bizonytalan világában azonban az alkalmazkodási képesség kulcsfontosságúvá vált.

De mi is tulajdonképpen a rendeltetés? A rendeltetés a szerzők „fordítása” szerint egy adott cég működésének és létezésének értelmét foglalja össze közérthető és történetmesélésre alkalmas formában, miközben az egyéni, dolgozói célokkal is egységben működve képes dinamizálni a vállalat működését. A rendeltetés középpontjába természetesen a vásárlót, az ügyfelet kell állítani, amihez először is azt kell meghatározni, hogy kiket és miért szeretnénk szolgálni. A rendeltetés viszont csak akkor működik hatékonyan, ha azzal a szervezeten belül mindenki azonosulni tud, így fontos annak intézményesítése és megfelelő kommunikációja.

A könyv egyik fontos megállapítása, hogy a rövid távú profitmaximalizálásra való törekvés egyre kevésbé vezet célra a XXI. században, a szerzők pedig bíznak abban, hogy e kötet sokakat inspirálnak arra, hogy csatlakozzanak az emberközelibb vezetés iránt elkötelezett vezetők csoportjához.

Sudhanshu Palsule díjnyertes oktató, előadó, tanácsadó és követszerző. Eredeti szakmája szerint fizikus, így kutatásaiban támaszkodik a kvantummechanika és a viselkedéstudományok tudományos megállapításaira, valamint beépíti a

kognitív pszichológia és a neurológia legújabb tudományos eredményeit is. Fő kutatási területe a hatékony vállalatvezetés, illetve hogy hogyan lehet hatékony szervezeteket létrehozni a XXI. század folyamatosan változó és összetett világában.

Michael Chavez 2016 óta a Duke Corporate Education ügyvezető igazgatója. Ezt megelőzően 5 évig dolgozott egy sikeres start-up cég vezetői csapatában szolgáltatásokért és marketingért felelős alelnökként. A start-up cég előtt a Coca-Cola cégnél szenior oktatási tanácsadóként a vezetők hatékonyságának fejlesztésén, valamint a stratégiai tervezési folyamat vezetőjeként is dolgozott.

Murányi László rovata

Jus murmurandi

Minden ország himnusza – hosszú. Meg kell rövidíteni valamennyit. Ezt kiáltották bele a világba a Nemzetközi Olimpiai Bizottság önfelkentjei.

Ötletük – mint az áramütés.

Indoklásuk sátáni, későbbi magyarázkodásuk úgyszintén: időhiány...

Azt akarják, hogy minden nemzet legszebb győzelmeinek legfényesebb pillanataiban kristálypohár helyett alumínium csajkából lötytyentsünk a szánkba a győzelem legfinomabb pezsgőjéből?

Jellem, kitartás, erős szív és erős elhatározás fordíthatja csak vissza őket.

Fogjuk le a kezüket!

■ ■ ■

Múltad sok, erős fundamentumába, sok ezer emlékébe – melyet szíved mélyén hordozol – erővel kell kapaszkodni, mert a jelen: napi ármánykodásával és ricsajával elbizonytalanít, gyengít.

Ám e nagy erővel egyszersmind ne maradj néma és tétlen. Ezzel magadnak tartozol. S talán másoknak is.

■ ■ ■

Jövedelemadó 1%

TISZTELT OLVASÓNK! KEDVES BARÁTUNK!

A Búvópatak szerkesztősége és kiadója nevében arra kérjük a lap olvasóit, barátait és szerzőit, hogy személyi JÖVEDELEM-ADÓJUK 1%-ÁT a BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY javára ajánlják fel!

A kedvezményezett adószáma: 18776278-1-14

A kedvezményezett neve: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Az alapítvány legfőbb feladatának a Búvópatak folyóirat kiadását tekinti.

KÖSZÖNJÜK!

Az *Emberközeli vezetés* című kötet, valamint a Pallas Athéné Könyvkiadó (PABooks) korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók a PABooks könyvesboltjában, a Bölcs Várban. A kiadó gondozásában megjelenő könyvekről folyamatosan hírt adunk a www.pallasathenekiado.hu oldalon, ahol a kötetek webshopen keresztül is megvásárolhatók.

A PABooks kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook oldalán (WWW.FACEBOOK.COM/PALLASATHENEKIADO) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

A magyar névnek tisztességet szerezni – bárhol a világban.

Félek, hogy nem mindenki érti e mondatot. S ők azok is, akik kapásból nem tudnak felidézni talán 4–5 nevet sem, kik e több száz éves magyar dicső sereg tagjai.

Kik ezek a némák?

Mindenki gondoljon az általa ismert – saját némájára...

■ ■ ■

Az országos hírű klinika üvegfalú, szép várójában legalább harmincan üldögélünk.

Jó két órának kell eltelnie, míg valamennyien sorra kerülve lassan távozzunk.

Egyetlen kézben sincs semmilyen olvasnivaló.

Márai Sándor nemcsak legnagyobb írónk egyike a 20. században, de a legnagyobb Olvasó is volt. Ezt írja élete felén: „...*úgy olvas, mintha a siralomházban olvasnád az utolsó könyvet, amelyet sajnálatból még beadott számodra a porkoláb.*

Életre-halálra olvasni, mert ez a legnagyobb emberi ajándék.

Gondold meg: csak az Ember olvas.” (Füves könyv)

■ ■ ■

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukáts János, Németh István Péter,

Ország László, Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2020. március, sorszáma: 3/2020

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Nemzeti dal.

Fajta, magyar, hi a hazá!
Itt az ide, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, választatok! —
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ósápjaink,
Kik szabadon éltek hálta,
Szolgaföldön nem nyugtathatók.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Szonhai hitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább pengy élete,
Mint a háza hecete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Denyeresed a lánostól a kard,
Jobban ékesíti a kart,
Es az még is láncot hozálunk!
Ide vedel, régi kardunk!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

A magyar nő megint szép lesz,
Málta régi nagy híréhez,
Mit tá kentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Hol sírjaink domborútnak,
Emokánk leborúlnak,
Es áldó unadság mellett
Vondják el szent novenket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Petőfi Sándor

Az 1848. március 15-én leírt volt rajtő skan
bárta, utam lezette, olaszt megmaradt
peltől, s így a magyarok közöttig első bekerete
Petőfi Sándor

Ország László elektrográfija

Kapható az újságárusoknál

A Búvópatakot 2020-ban is keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

9 771588 933004

2003